De Flevo-perspectieven

Atelier Flevo-perspectieven
juni 2016

www.visieopflevoland.nl/
flevo-perspectieven/

Bericht van Co

Geachte leden van Provinciale Staten van Flevoland,

Op 28 oktober 2015 heeft u in Provinciale Staten in overgrote meerderheid ingestemd met de startnotitie Omgevingsvisie. Dat besluit was tevens het startschot voor het atelier Flevo-perspectieven.

Uw besluit om eerst onafhankelijk en objectief te laten onderzoeken en te laten verdiepen 'wat er gaande is' is een betekenisvol besluit.
Zo'n besluit getuigt van durf, juist omdat u dit besluit neemt in een periode waarin steeds minder zaken vanzelfsprekend zijn en vooral meningen om voorrang strijden.

'Vele Flevolanders hadden waardering voor de gekozen aanpak'

Uw besluit vond weerklank. Zo bleken talloze deskundigen van naam en faam bereid hun kennis en inzichten met het atelier te delen. Ook vele Flevolanders hadden veel waardering voor de gekozen aanpak: er bleek behoefte te zijn aan een meer onderzoekend en reflectief gesprek.

Door de inzet van velen in en buiten de provincie is het atelier in staat geweest om een robuust beeld te creëren van de strategische vraagstukken die van belang zijn voor de toekomst van Flevoland. Het atelier heeft de ingebrachte informatie, inzichten, kennis en deskundigheid vertaald in zeven perspectieven. Vervolgens hebben we deze perspectieven in vele gesprekken nogmaals gecheckt en aangescherpt. Alle achterliggende informatie staat ook tot uw beschikking. De perspectieven zijn als het ware zeven brillen waardoor u naar de provincie kunt kijken.

Nu bent u weer aan zet. Conform de lijn van de startnotitie zult u nu op basis van de oogst van het atelier nader richting geven aan het proces van de Omgevingsvisie. Een belangrijk stap om focus aan te brengen in de strategische hoofdopgaven. Hiermee gaat u ervoor zorgen dat de regio kansen van de toekomst optimaal gaat benutten.

Bij de uitwerking van de perspectieven staat u er niet alleen voor: tal van ondernemers, burgers, deskundigen, maatschappelijke organisaties voelen zich zeer verbonden met - de toekomst van - Flevoland en willen daar graag een bijdrage aan leveren.

'De toekomst wordt gemaakt door met elkaar in gesprek te blijven'

Ik ben zo vrij u nog een boodschap mee te geven; als er al een generieke conclusie getrokken kan worden uit het atelier dan is het dat de toekomst minder dan ooit wordt bepaald door sectoraal beleid. De toekomst wordt gemaakt door met elkaar in gesprek te blijven, samen te werken, richting te geven en waar mogelijk de krachten te bundelen. Omarm het experiment, omarm de 'mislukking'. Het is een open deur, maar blijf die deur open houden. Flevoland is er klaar voor.

Dank voor uw vertrouwen.

Co Verdaas

Proces

Het atelier Flevo-perspectieven

De provincie Flevoland staat voor de opgave om een

strategisch plan te schrijven voor de toekomst van Flevoland: de Omgevingsvisie.
Dat wil en kan de provincie niet alleen. Daarvoor hebben we het Atelier Flevo-perspectieven ingericht.

De schat aan inzichten die de gesprekken met de experts hebben opgeleverd zijn vertaald naar zeven perspectieven voor de lange termijn ontwikkeling van Flevoland.

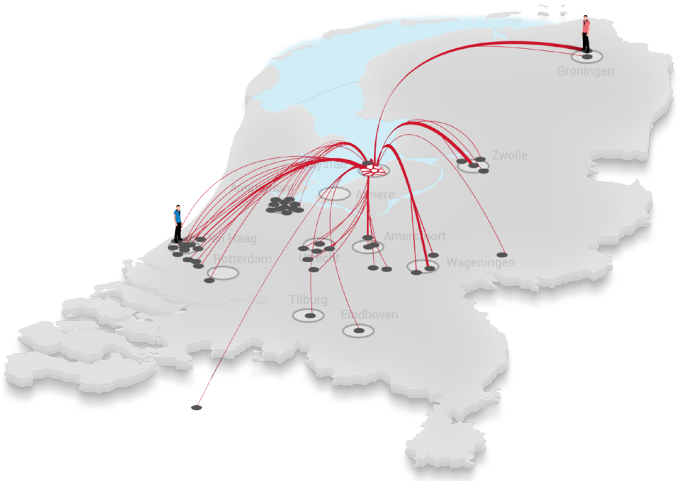
In gesprek met experts

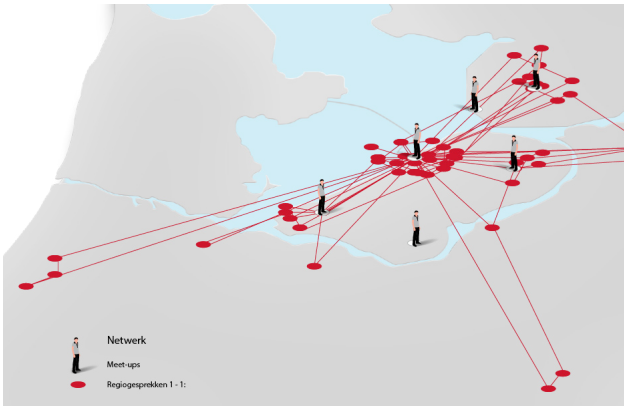
De afgelopen maanden hebben we in het atelier gesproken met vele experts van binnen en buiten de provincie. Met hun hebben we stilgestaan bij vragen als: Hoeveel mensen wonen er straks in Flevoland? Waar verdienen we in Flevoland ons geld mee? Hoe gaan we in de toekomst recreëren? Hoe gaan de bedrijven en overheden zich in de toekomst ontwikkelen?

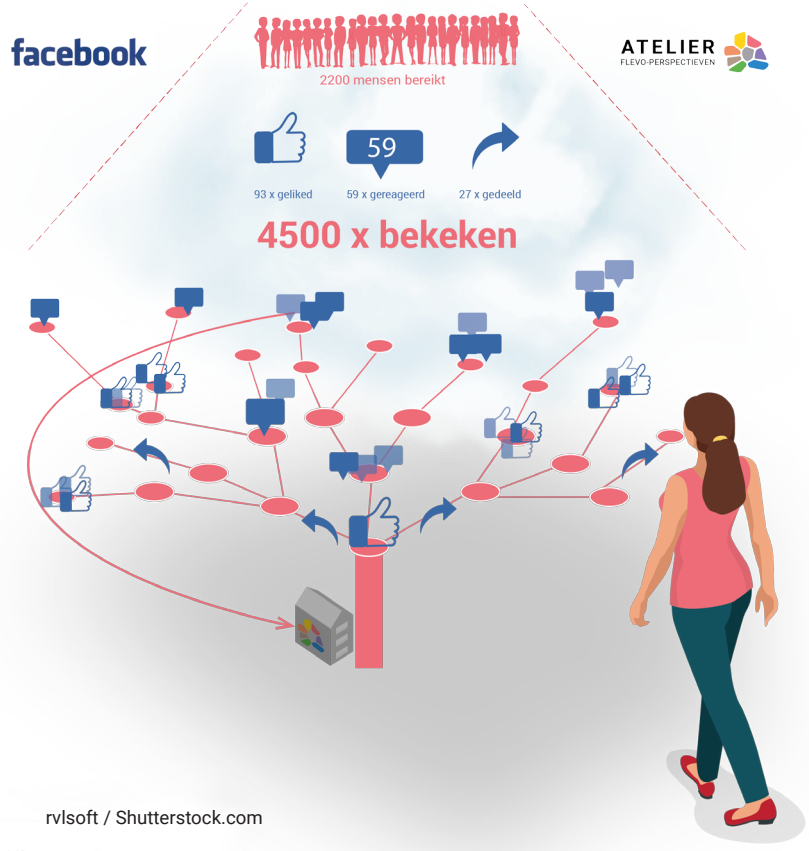
Welke economische sectoren gaan zich verder ontwikkelen?

In gesprek met de regio

Volgend op de gesprekken met tal van experts is gesproken met Flevolanders en partijen uit Flevoland. Daarbij zijn de perspectieven gecheckt en hebben de gesprekspartners aangegeven welke betekenis de perspectieven voor hen hebben. Hiervoor zijn verschillende vormen gebruikt. In elke Flevolandse gemeente is een meet up georganiseerd.
De signalen en ideeën die we hoorden zijn verwerkt in de perspectieven. Er zijn tientallen 1 op 1 gesprekken gevoerd met maatschappelijke organisaties, ambtenaren en initiatiefnemers.

Het resultaat

Door de inzet van velen in en buiten de provincie is het atelier er in geslaagd om een robuust beeld te creëren van dé strategische vraagstukken die van groot belang zijn voor de toekomst van Flevoland. Die zijn vervat in de Flevo-perspectieven.

Hoe nu verder?

De perspectieven bieden een inspirerende blik op de toekomst. Wij dagen u uit om hiermee aan de slag te gaan. De leden van Provinciale Staten besluiten op 13 juli met welke Flevo-perspectieven de provincie aan de slag gaat.

Het verhaal van Flevoland

‘Je moet de plek kennen, om hem te kunnen maken’

Wouter Jan Verheul

Perspectief

Flevoland heeft een bijzonder en krachtig verhaal. Wees je in de verdere ontwikkeling van de regio bewust van het unieke karakter van de plek en van de mensen die er wonen en werken. ‘Plaatsgebonden identiteit is een anker voor regionale ontwikkeling’, stelt Wouter Jan Verheul, bestuurskundig adviseur.

Een onmiskenbare en onverwoestbare kern

Flevoland is geen eenheidsworst. Er bestaan verschillen tussen generaties, tussen de nieuwkomers en de autochtone Flevolanders, tussen stad en platteland en tussen de drie verschillende polders. Zelfs tussen de tien dorpen in de NOP. Ieder met een eigen dorpsvisie en pleidooi voor het behoud van de identiteit van de afzonderlijke dorpen.

Tegelijkertijd heeft het verhaal van Flevoland een onmiskenbare en onverwoestbare kern. Die bestaat uit een zeer bijzondere ontstaansgeschiedenis, een geheel eigen manier van doen en unieke landschappen. Daar is men trots op, zo bleek keer op keer tijdens interviews, fotowedstrijd, meetups en straatinterviews.

“Ik doe mee omdat ik wil laten zien dat je hier in Flevoland lol kunt beleven!” - Nick van Scherrenburg

‘Flevoland heeft heel lang het landschap beschouwd als ‘belofte’: waar nieuwe mogelijkheden ontstaan.
Maar in toenemende mate komt in Flevoland ook aandacht voor landschap als herinnering’

Eric Luiten, Rijksadviseur Landschap en Water

Verdieping

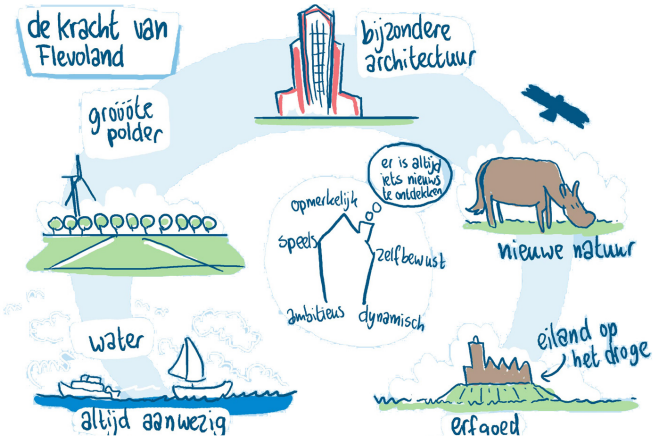
Ontstaansgeschiedenis

Flevoland is het grootste waterbouwkundig werk ter wereld. Het is de kroon op de lange Nederlandse geschiedenis van de strijd tegen het water. Het agrarisch, civieltechnisch en cultureel erfgoed is uniek en bepaalt nog altijd het uiterlijk van de polder. En bij het creëren van de polders kwam een ouder stuk Nederlandse geschiedenis letterlijk boven water: de scheepswrakken en andere archeologische vondsten.

Poldermentaliteit

Bij dat nieuwe land, past een bijzondere mentaliteit: die van de pionier. ‘Je kan hier dingen doen die elders in Nederland niet gebeuren’, aldus dichter Justin Samgar. ‘Flevolanders malen minder om falen. Zonder risico’s geen succes’, schreef journalist Quirrijn Visscher in een artikel in Trouw. Maarten van de Ven, directeur van Flevonice, onderschreef dat. ‘Als het een keer minder goed uitpakt, is dat geen ramp. Er heerst hier een doorzettingsmentaliteit en een wens om alsmaar dingen te verbeteren.’ De pioniersmentaliteit wordt dan ook sterk gekoppeld aan ondernemerschap.

Er komen nog steeds nieuwe pioniers de polder in. Mensen die op het nieuwe land een nieuwe toekomst zien. Ook zij laten het vertrouwde los. Volgens onderzoek is dit type mens toekomstgericht, prestatiegericht en staan ze open voor vernieuwing. ‘De instelling is ‘we zitten hier samen, laten we er wat van maken”, aldus Kees-Jan Honig van Condoor.

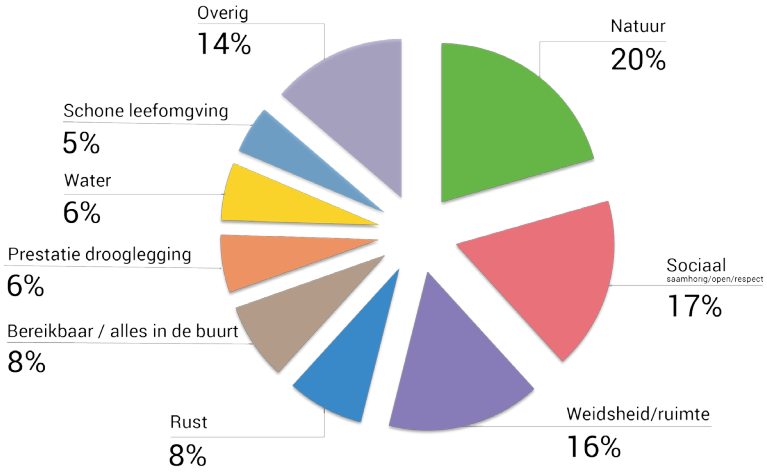
De sterke punten van de polder volgens Rinkje Tromp, Toerisme Flevoland. illustratie van Ronald van der Heide

‘Flevoland slaagt erin om het anders te doen. Vanuit een totaal ander paradigma een woon- en werkomgeving neer zetten die zich continu kan vernieuwen’

Marcel Kolder, kanteldenker uit Almere

Fysiek herkenbare provincie
Fysiek is Flevoland de meest herkenbare provincie: rechte lijnen, groen–blauwe structuren en veel ruimte. De verschillende polders zijn anders ingericht, maar allen typisch Flevolands. ‘Flevoland heeft een vanzelfsprekend krachtig landschap’, aldus Eric Luiten, Rijksadviseur Landschap en Water. Dit wordt ook gewaardeerd, bleek tijdens de meetup in Dronten: ‘De ruimte, die luchten: het is telkens weer een verademing als ik Flevoland binnen kom rijden.’

Volgens Henk Meijer – Flevolander van het eerste uur en programmamanager duurzame gebiedsontwikkeling Almere - zijn de blauw-groene structuren kernkwaliteit van Flevoland. Daarnaast is water een identiteitsdrager. ‘Beiden kunnen veel beter benut worden, ook voor recreatieve doeleinden’, zegt Rinkje Tromp van Toerisme Flevoland evenals deelnemers aan de meetups in Zeewolde en Dronten.

Wat de Flevolander waardeert:
Uit straatinterviews door de hele polder kwam naar voren waar de inwoners van Flevoland hun omgeving om waarderen – daarin verschillen de regio’s onderling niet of nauwelijks

Uitdagingen

Flevoland is toekomstgericht, wil innoveren en ondernemen. ‘Nederland heeft dat ook nodig. Zo kan Flevoland als regio van betekenis zijn voor Nederland’, aldus Marc van Eck, marketeer bij Business Openers. ‘In Flevoland is daar draagvlak voor. Men is gewend dat er zich weer dingen vernieuwen’, aldus Henk Meijer. Tegelijkertijd zijn er ook die zeggen ‘pas op met de constante drang naar vernieuwing, wees af en toe tevreden met wat je hebt, koester je wortels en heb aandacht voor de behoeften van de bestaande Flevolandse samenleving.‘

We zullen onszelf bij ontwikkelingen en initiatieven voortdurend moeten afvragen: past het bij Flevoland en bij de kwaliteiten die we hebben? Voer daarbij telkens het gesprek, vanuit het verhaal van Flevoland én met aandacht voor lokale verschillen.

Eerste aanzet

In de meetups en interviews werd een eerste aanzet gedaan voor dat gesprek. ‘Verklaar het landschap niet heilig’, lijkt de overheersende mening over de kwaliteiten van het landschap. Zet de dingen niet op slot, maar zoek naar creatieve manieren om vernieuwing binnen robuuste structuren voort te zetten. Stimuleer een grotere landschappelijke variëteit van de groen-blauwe dooradering van het gebied, klonk verder tijdens de meetup in Zeewolde. ‘Landschap is geen statisch fenomeen, het volgt de functionaliteit. Dus verbeter en verfijn het robuuste kader dat de pioniers hebben neergelegd’, aldus Cees Maris, Zeewoldernaar.

En blijf dicht bij wie je bent. ‘Waarom jaren dertig woningen bouwen? Flevoland bestond toen nog niet eens. Waardeer je eigen tijd van ontstaan. Voeg iets toe vanuit je eigen periode’, aldus Henriëtte Verheyen, Oversticht.

‘De pioniersmentaliteit en ondernemersgeest kun je inzetten voor de vernieuwing van de polder’

Anita Blom van Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

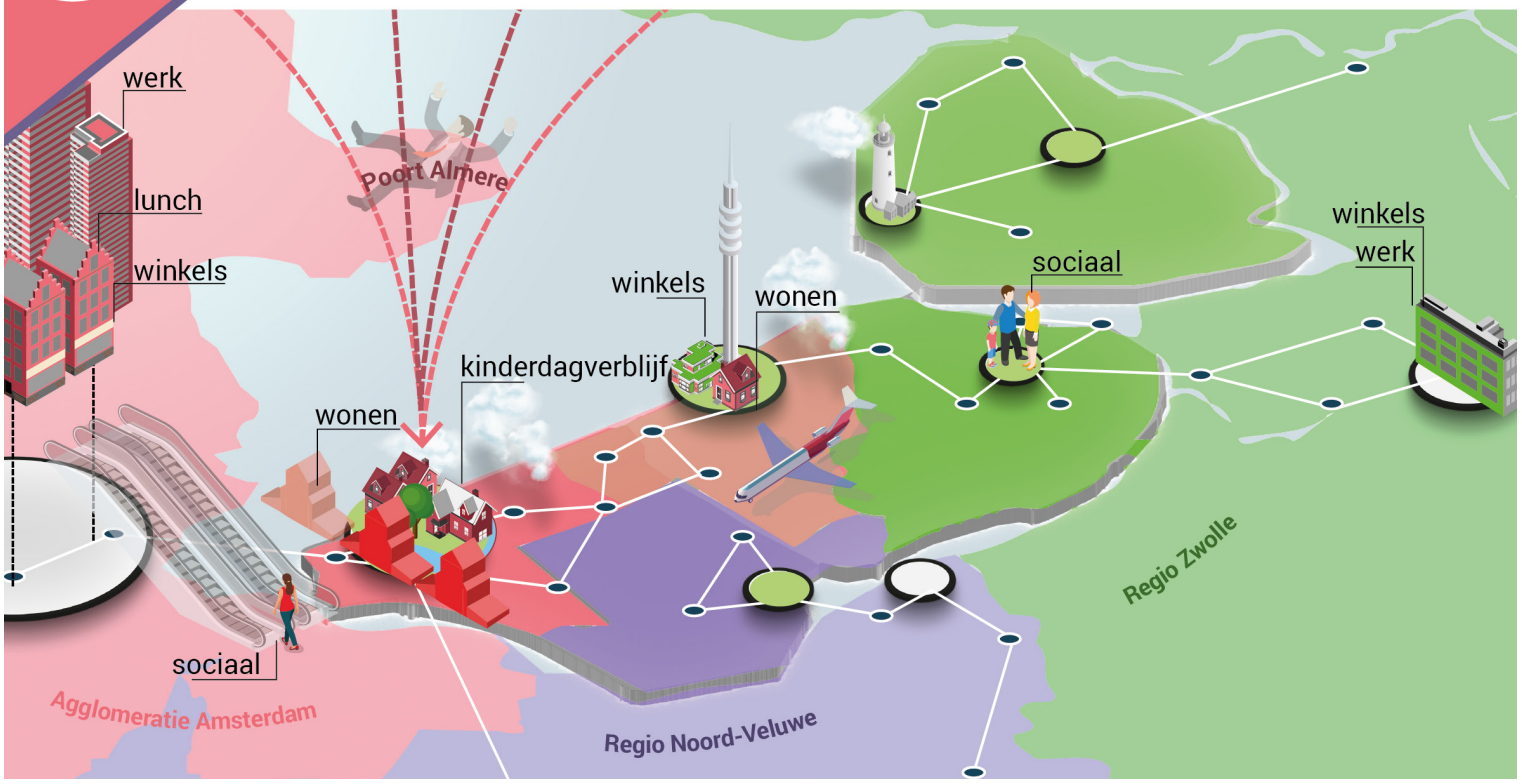
‘Flevoland heeft wél een verhaal’

Eva Vriend, historicus en journalist

Gespreksinzichten
Vorm volgt functie (8-4-2016)
Typisch Flevoland (5 -4-2016)

Meetup
Regiogesprekken

Regionale krachten

Perspectief

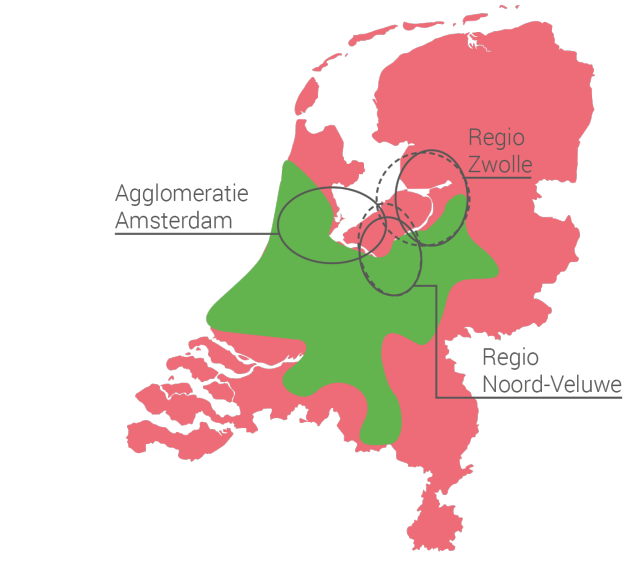
Flevoland staat niet op zichzelf, maar is verbonden met haar omgeving. Uit kaartbeelden die tijdens de ateliersessies voorbijkwamen blijkt, vooral op het gebied van wonen en werken dat de relaties sterk gericht – en afhankelijk – zijn van de nabijgelegen regio's.

En dat heeft gevolgen voor je voorzieningen. In de regio is gezegd: 'Moeten we alles willen? Wees realistisch. Doe niet wat anderen al doen. Zolang de bereikbaarheid uitstekend is, vind ik het acceptabel dat ik woon in Zeewolde en naar het theater ga in Amersfoort.'

Ook op bestuurlijk niveau is dit geluid herkend. Carlo van Dijk van de Regio Zwolle: 'Het draait om grensontkennende samenwerking tussen partijen.' Vraagstukken laten zich niet bestuurlijk begrenzen. Generiek beleid maken provincie breed werkt niet.

Flevoland is bijvoorbeeld niet een homogene arbeidsmarkt. Almere behoort tot de Amsterdamse regio. De focus in de rest van Flevoland ligt meer op Overijssel en Gelderland.

'De regio Zwolle met Dronten, de Noordoostpolder en Urk blinkt uit in vakmanschap, het is een maakregio. Maak van deze verschillen juist je kracht', aldus Harke Plas, Stichting metropoolregio Zwolle.

(Friso de Zeeuw, hoogleraar Gebiedsontwikkeling TU Delft)

'Flevoland ademt mee met de omliggende provincies regio's'

Peter Louter, economisch geograaf

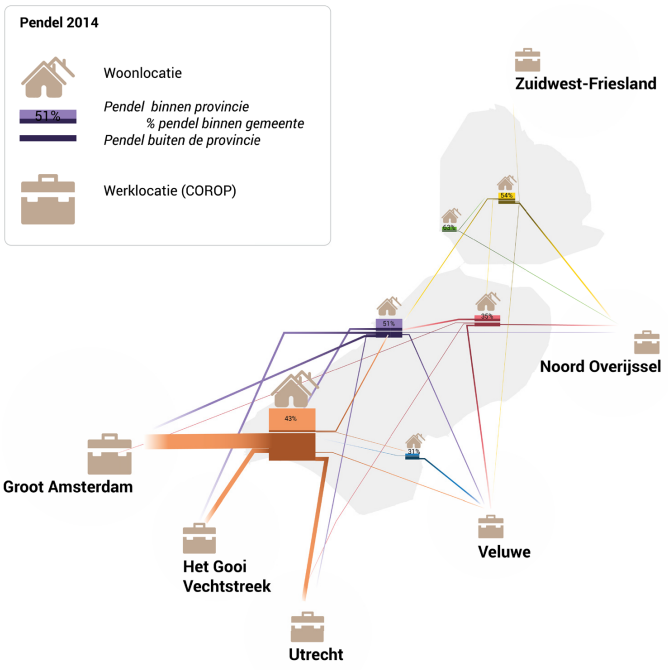
Verdieping

Peter Louter, economisch geograaf, heeft zich toegelegd op het analyseren van Daily Urban Systems, ruimtelijke-economische ontwikkelingen in en tussen gebieden in Flevoland.

Hij concludeerde dat Flevoland profiteert van de uitstraling van met name Amsterdam en Zwolle, maar er ook in sterke mate afhankelijk van is.

'Dat is op zichzelf niet erg, als je er maar bewust van bent. Ken je plek in het grotere geheel', aldus hoogleraar gebiedsontwikkeling Friso de Zeeuw. 'Het bepaalt hoe je aan de verschillende tafels zit.'

De Zeeuw adviseert om goed na te gaan denken over twee zaken. Ten eerste: wat kun je betekenen voor de regio om je heen? En ten tweede: welke items heb je, die je eigen kracht geven?

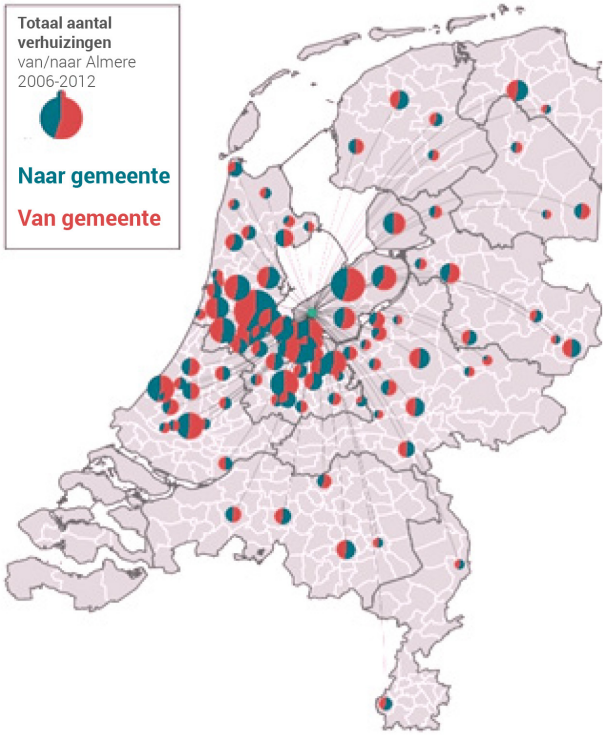

Woon-werk pendel (bron: Provincie Flevoland)

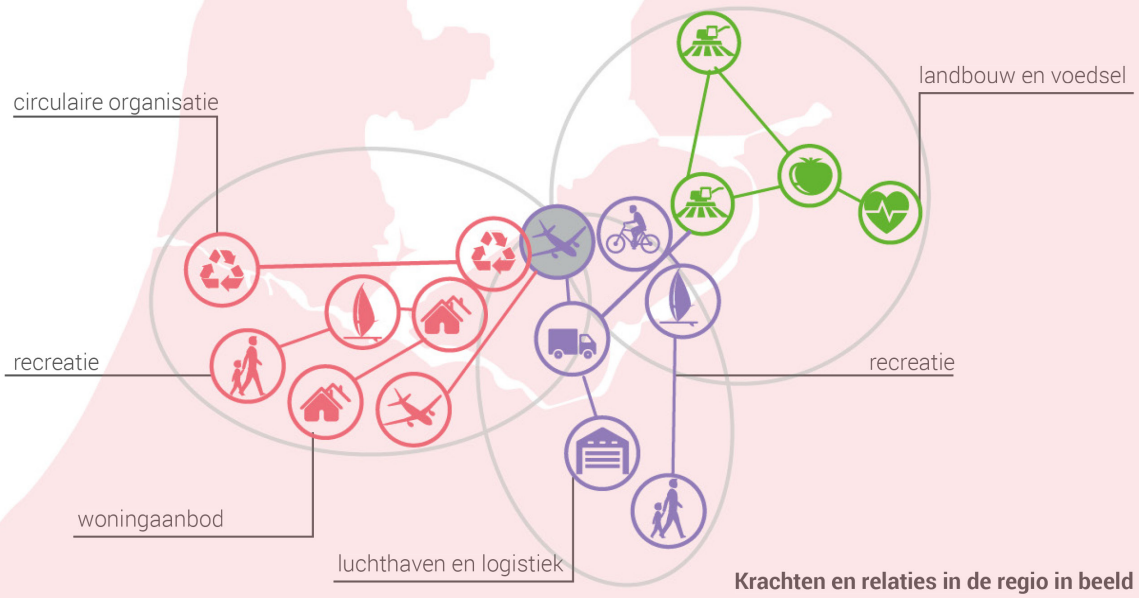
'Met de twee gezichten van de randmeren heeft de regio recreatief goud in handen'

Directeur van de Eemhof

Neem bijvoorbeeld de toegevoegde waarde van Almere voor de omliggende regio. In toenemende mate vervult Almere daarbinnen een functie als toegangspoort voor nieuwkomers uit de rest van Nederland en het buitenland. In Almere vinden zij een betaalbare woning van waaruit ze wooncarrière kunnen maken in Almere, binnen de polder of de agglomeratie Amsterdam: Almere als roltrap.

Almere Poortfunctie, Atelier Tordior

Krachten en relaties in de regio in beeld

Uitdagingen

Benut je krachten in de omgeving en probeer niet zelf compleet te zijn. ‘Krijg de onderlinge relatie goed in de vingers en baseer daarop de gezamenlijke acties’, aldus Henk Maas, gemeente Harderwijk

Voorbeeld: In Lelystad wordt de luchthaven uitgebreid. Wat is de toegevoegde waarde voor de regio? Het biedt ruimte voor verdere economisch groei van MRA en Lelystad. Tevens versterkt het de poortfunctie van Lelystad voor de MRA. De provincie Gelderland verkent op dit moment de mogelijkheden die de ontwikkeling van Lelystad Airport biedt.

De gemeente Harderwijk start dit najaar een ruimtelijk-economische verkenning naar de relatie met Flevoland en Lelystad in het bijzonder.

‘Krijg de onderlinge relatie goed in de vingers en baseer daarop de gezamenlijke acties’

Henk Maas, gemeente Harderwijk

Regiometer

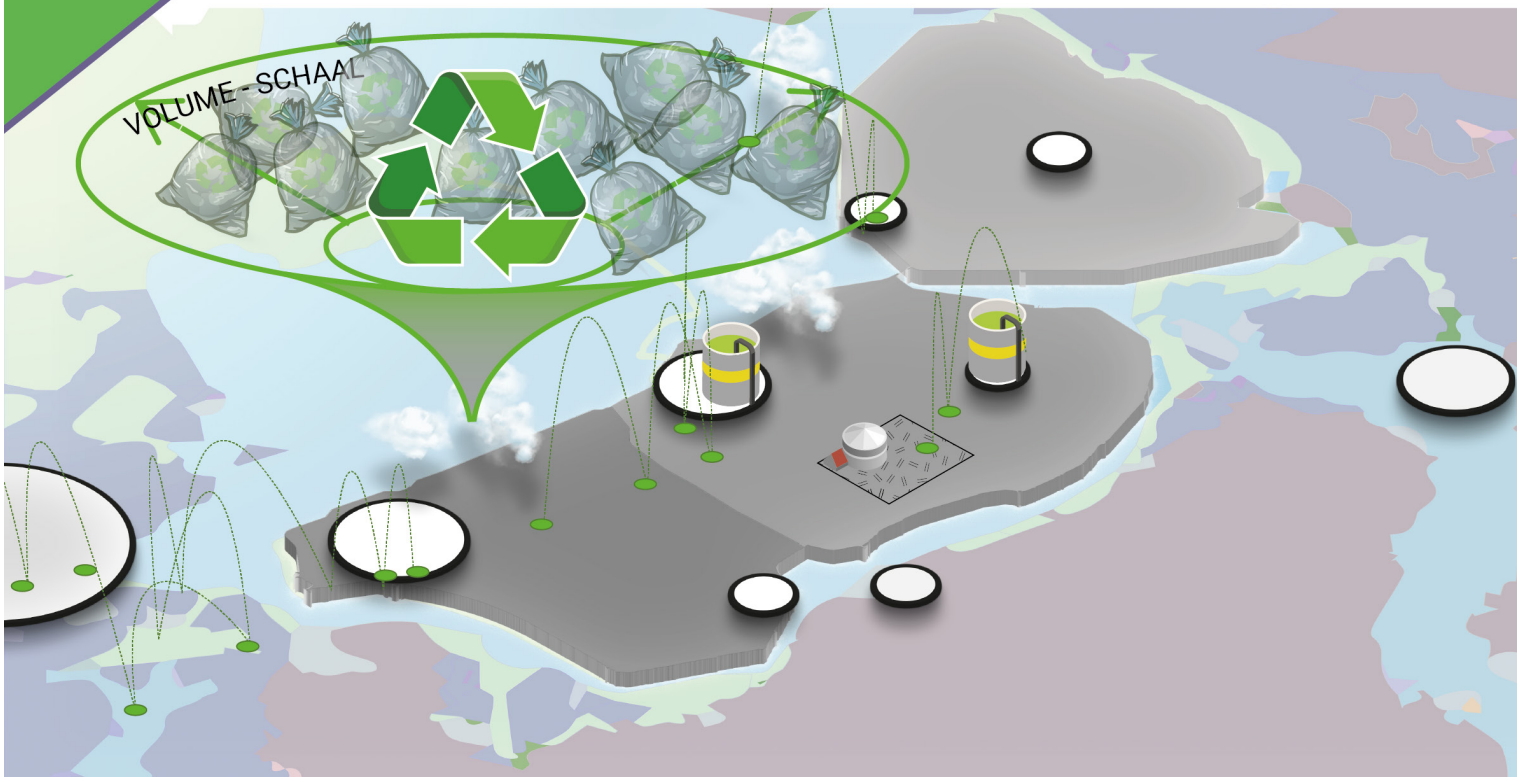

Regiometer
Wie zijn geïnteresseerd in de maatschappelijke opgaven?
De regiometer geeft een impressie van de partijen die in potentie mee kunnen doen en het aantal partijen dat al interesse heeft getoond. Dat aandeel is in kleur aangegeven.

Gespreksinzichten
Waar werken we over 20 jaar? (14-3-2016)
Trek naar de stad (23-3-2016)
Perspectieven op Flevoland (20-4-2016)
Vrijetijdsbesteding (31-3-2016)
Stedelijke transformatie & vernieuwing (23-3-2016)

Meetup
Regiogesprekken

Circulaire economie

Perspectief

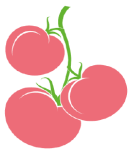
Michel Rentenaar, de Nederlandse Klimaatgezant: 'Na 'Parijs', waar in 2015 een baanbrekend internationaal klimaatakkoord werd bereikt, is het geen vraag meer of Europa richting een circulaire economie zal transformeren. De noodzaak is overduidelijk.' In Dronten verwacht men nieuwe banen vooral in de circulaire economie blijkt duidelijk tijdens de meetup.

'Kans voor Flevoland: het herontwerpen van producten en bio-based produceren van producten'

Jacqueline Cramer, ambassadeur van circulaire economie

suikerbiet

tomatenplant

plastic fles

aardbeien bakje

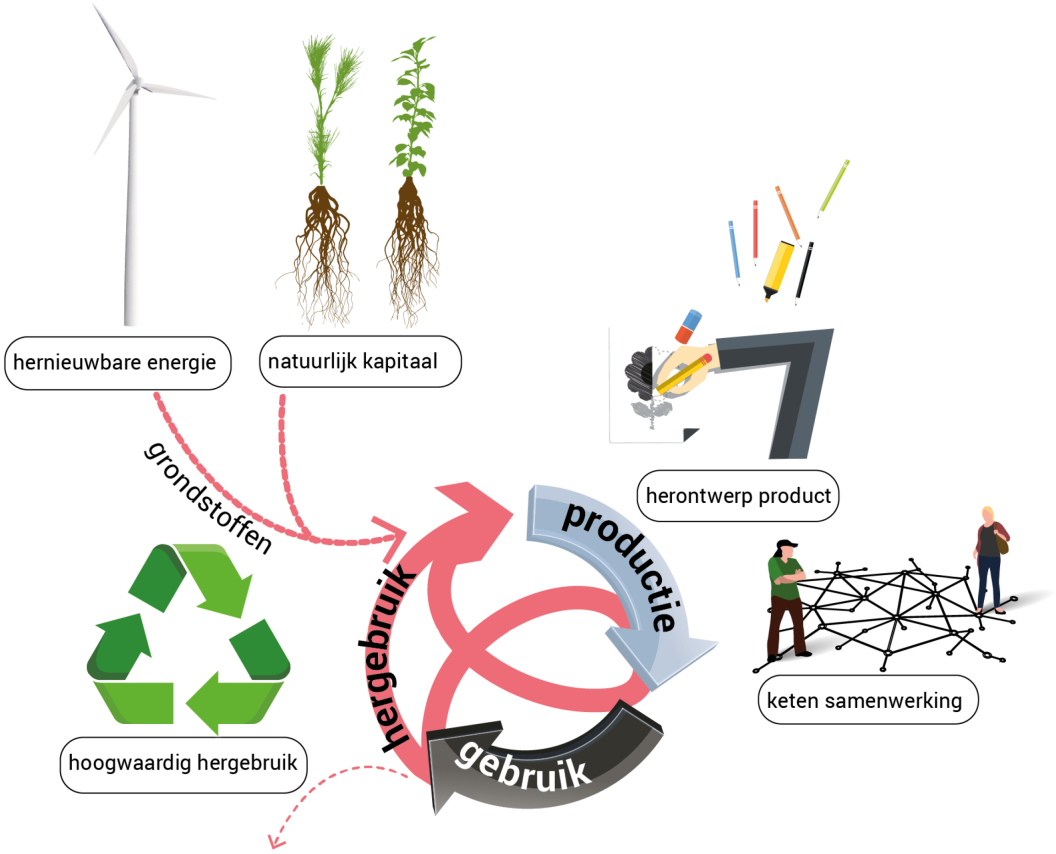
Producten maken van gewassen; plastic uit suikerbiet of bakjes voor tomaten vanuit de stengels en bladeren van tomatenplanten.

Afzetmarkt met massa realiseren

Productstromen moeten opnieuw worden ingericht. De vraag is wie, wat, wanneer en waar bij elkaar kan brengen. Er is samenwerking nodig tussen regio's om de afvalstromen op een goede manier te kunnen verwerken en hier ook een afzetmarkt van massa voor te realiseren.

'Circulaire economie: dat moeten we nu gewoon gaan regelen'

Erik van Seventer, Bio-based Research Center, Wageningen UR

Elementen van een circulaire economie (aangepast van pbl.nl)

Verdieping

Richting een Flevolandse circulaire economie

In Flevoland zijn de eerste stappen richting een circulaire economie gezet. In Almere is men bezig een milieustraat zodanig in te richten dat het een knooppunt wordt voor het ontwikkelen van bedrijfjes die zich specialiseren in het goed en hoogwaardig hergebruiken van producten. De hogeschool in Dronten experimenteert met hoogwaardige vergisting en in Lelystad recycled Nanne Fioole met zijn bedrijf RetourMatras zo'n 1.200 matrassen per dag. Maar in zijn branche moet je wel iets van idealisme meebrengen.

Circulair perspectief voor Flevoland

De circulaire economie lijkt een beetje op dat knappe meisje dat tijdens een feestje aan de kant blijft staan omdat niemand haar durft te vragen. Wie opent de dans? De kansen zijn er. 'Flevoland heeft nog een fors woningbouwprogramma voor de komende decennia, kijk of je kunt bouwen met biobased materialen uit de Flevolandse landbouw', oppert Robert Atkins van Natuur en Milieu Flevoland. Ook Gert Kolstee legt al snel de link met de landbouw: 'Maak gebruik van de Flevolandse koplopers in de agrarische sector.' Beide zien de Floriade als een grote kans om een keten van biobased toepassingen te organiseren.

'De grondstoffen zijn nog nooit zo goedkoop geweest, dus recycling kan nu economisch amper uit'

Nanne Fioole, circulair ondernemer

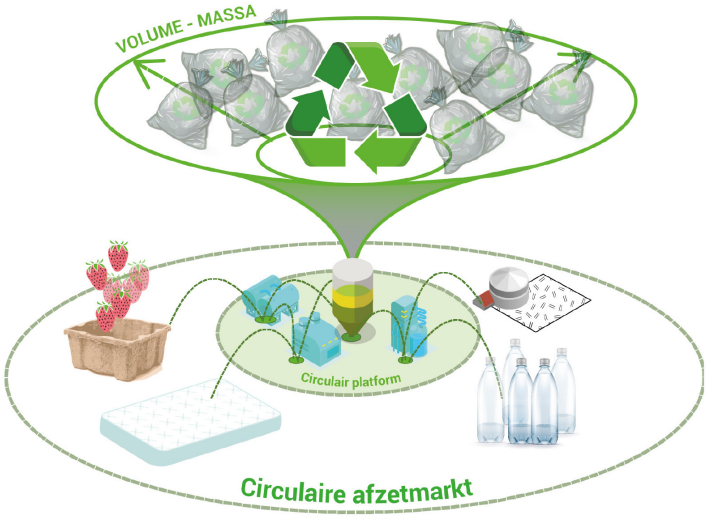
'Maak gebruik van de Flevolandse koplopers in de agrarische sector'

Gert Kolstee, initiatiefnemer biomassateelt

Ketenafhankelijkheid

Die ketenafhankelijkheid wordt door anderen als complicerende factor gezien bij het aanzwengelen van de circulaire economie. Binnen de Metropoolregio Amsterdam is Jacqueline Cramer op verzoek van overheden heel hands-on bezig om dergelijke ketens te organiseren rondom afvalstromen. Zij geeft aan dat Flevoland daarbij in beeld is voor de textielstromen.

De overheid heeft meer mogelijkheden voor de eerste dans. 'Stel je voor dat alle Flevolandse overheidsinstanties (ziekenhuizen, scholen, gemeenten, politie, gemeenten en ga zo maar door) collectief besluiten alleen nog maar circulaire producten in te kopen.' In Dronten werd geopperd dat de overheid als eerste zou moeten investeren in innovatie om de circulaire economie aan te jagen. In dat verband is ook gewezen op het boek de Entrepreneurial State van Mariana Mazzucato. Zonder de defensie-uitgaven van de VS was Silicon Valley nooit geworden wat het nu is. Dichterbij huis doet Duitsland hetzelfde op het gebied van de duurzame energie.

Circulair platform

Een succesvolle circulaire economie draait om het bundelen en afstemmen van grondstofstromen. Massa en volume combineren met een productieketen is voorwaarde voor een sluitende businesscase. Er zijn nieuwe financiële arrangementen nodig. Om een beweging in gang te zetten, zijn er trekkers en verbinders nodig die geen eigen belang hebben.

Uitdagingen

‘Wie is van de partij?’

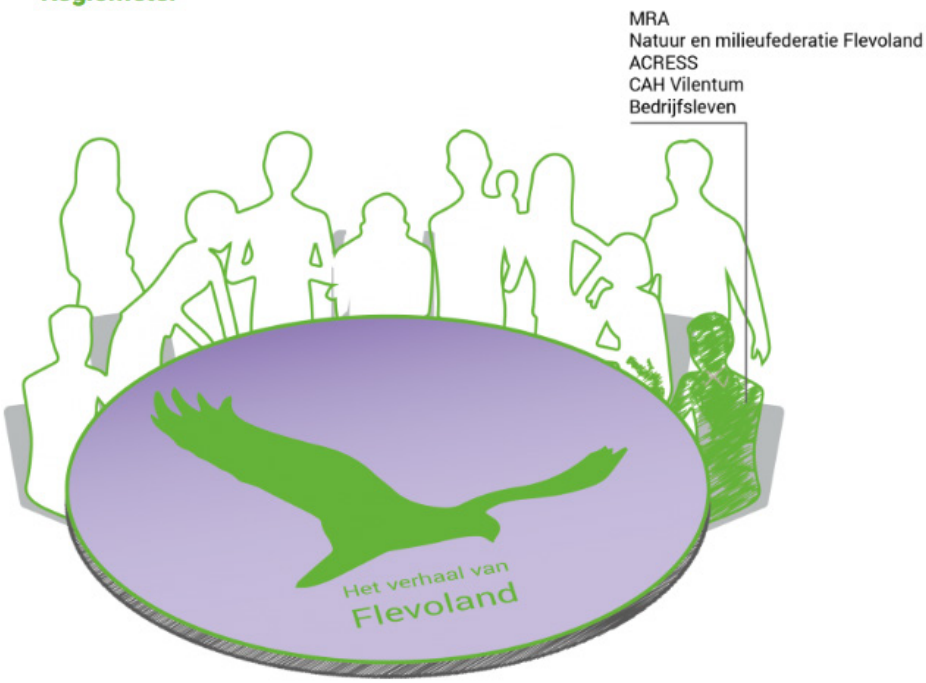
Welke mogelijkheden voor de circulaire economie zien we?

Waar kunnen we ons in de regio op richten? Wat kan onze gezamenlijke ambitie zijn?

Wil de regio zich onderscheiden op dit vlak en hoe zorgen we ervoor dat dit gaat gebeuren?

Welke kennis- en samenwerkingsverbanden, regelgeving en of logistieke uitdagingen komen hierbij kijken?

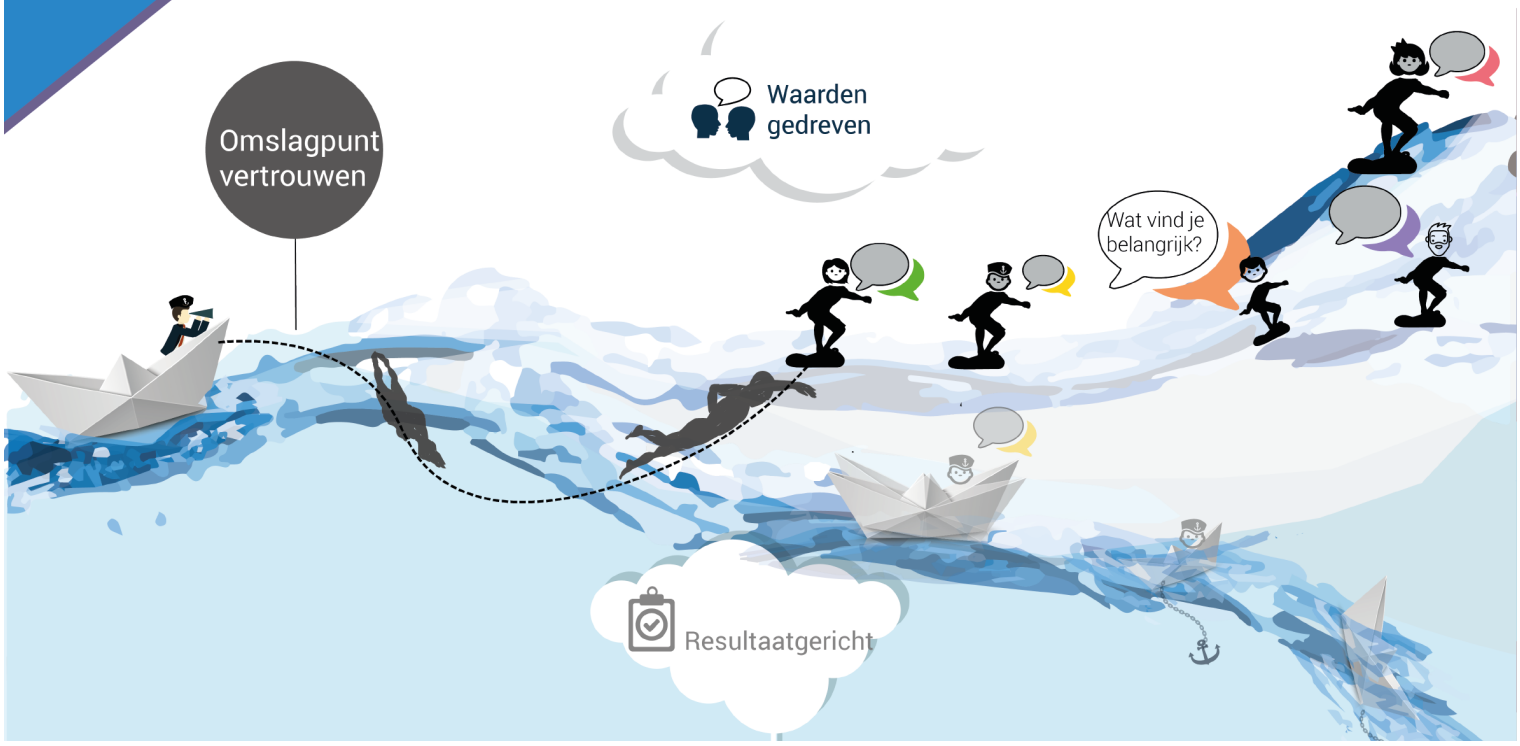
Regiometer

Regiometer
Wie zijn geïnteresseerd in de maatschappelijke opgaven? De regiometer geeft een impressie van de partijen die in potentie mee kunnen doen en het aantal partijen dat al interesse heeft getoond. Dat aandeel is in kleur aangegeven.

Afkomstig uit de ateliersessies:
Waterketen 22-2-2016
Groene economie 19-3-2016
Michel Rentenaar - Klimaatgezant 13-4-2016

Ruimte voor initiatief

Perspectief

'De 'doe-het-zelfsamenleving' bestaat al in Nederland', hoorden we herhaaldelijk tijdens de ateliersessies. 'De mooiste dingen in Flevoland zijn niet gepland', klonk tijdens de meetup in Lelystad. Niets meer aan doen, zou je zeggen. Een ander - nog luider klinkend - geluid was: 'Ga ruimte geven aan die kracht binnen de samenleving.' Ondersteun de Ubers, de Snappcars en andere doe-het-zelvers en knutselaars. Geef ontwikkelruimte aan partijen die iets met elkaar willen opbouwen.

Grenzeloos denken: denk buiten kolommen en sectoren en ga uit van de opgave waarvoor je aan de lat staat.

´We werken met regels van de oude wereld en zijn een nieuwe wereld aan het uitvinden´

Hein Pieper, dijkgraaf Rijn en IJssel

Verdieping

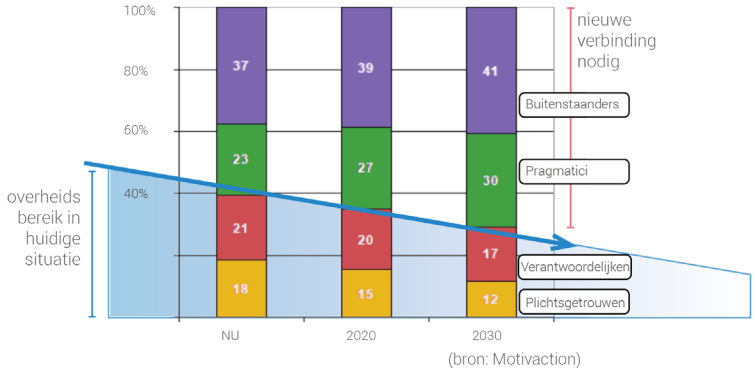
Werken vanuit waarden

De doe-het-zelf samenleving is vooral een opgave voor de overheid. Het vraagt om een andere houding. ‘We zitten in een transitie waarbij we regelgeving loslaten en weer keuzes maken op basis van onze waarden’, vertelt Hein Pieper, dijkgraaf bij Waterschap Rijn en IJssel.

Resultaten en output domineren het publieke debat. Daar gaat het niet om. ‘Het gaat over werken vanuit de zeven deugden. De waarden zijn belangrijker dan de output’, aldus Pieper. Door te sturen vanuit waarden kan men ruimte geven aan initiatief. ‘Vissers en boeren zijn er aan gewend om de juiste voorwaarden te creëren, de natuur moet de rest doen’, stelt Lubbert Schenk van Urk.

‘De overheid hoe we haar nu kennen, kennen we niet meer in 2060’

Adjiedj Bakas, trendwatcher des Vaderlands

Burgerstijlen nu en in de toekomst
Er is een verscheidenheid aan leefstijlen ontstaan in de samenleving. De groep pragmatici en buitenstaanders zal in de toekomst toenemen. Dat houdt dat de overheid nieuwe verbindingen moet zoeken.

‘De overheid doet al enorm haar best om meer ruimte te bieden aan initiatief’, merkt Arianne Wondergem van de dorpsvereniging Rutten. ‘Veel mensen zijn in staat om bijzondere dingen te doen’, zegt Ivonne de Nood, ze is gebiedsregisseur van Oosterwold. ‘Voor je het weet bepaalt de overheid voor je wat je wilt’, vult Joze Deen van de dorpsvereniging Marknesse aan. Ze is ook realistisch: ‘We kunnen ook niet zonder de overheid.’ Arianne en Joze zijn trots op wat ze als dorpsverenigingen voor elkaar krijgen als gemeenschap. ‘Nieuwe vormen van binding ontstaan ook in Almere,’ ervaart Ivonne, ‘door de unieke manier van zelfontwikkeling ontstaat sociale verbondenheid met de plek in Oosterwold’.

Palazzo Pubblico, Siena
Deugden: voorzichtigheid, rechtvaardigheid, gematigdheid, moed, hoop en liefde
Bron: Route66 / Shutterstock.com

Waarden gedreven

Uitdagingen
Hoe zou een overheid de kracht uit de samenleving op een goede en betekenisvolle wijze kunnen ondersteunen?

‘Ga vooral experimenteren en leer van de wereld om je heen’

Ferenc van Damme, projectleider communicatie en participatie, provincie Overijssel

‘Ruimte voor experiment dat klinkt sympathiek, maar neem je als overheid initiatieven die kennelijk buiten je eigen kaders vallen wel echt serieus’, vraagt Sjaak Kruis van de Stadmakerij Lelystad zich af. Ivonne ziet dat de instituties nog niet klaar zijn om mee te bewegen: ‘Er zijn nog veel achterliggende regels, die geslecht moeten worden.’ Arianne merkt dat de overheid steeds weer nieuwe beren op de weg ziet. Robert Träger van de gemeente Almere valt haar bij: ‘Te veel plekken voor initiatieven worden dood gerekend door de overheid.’

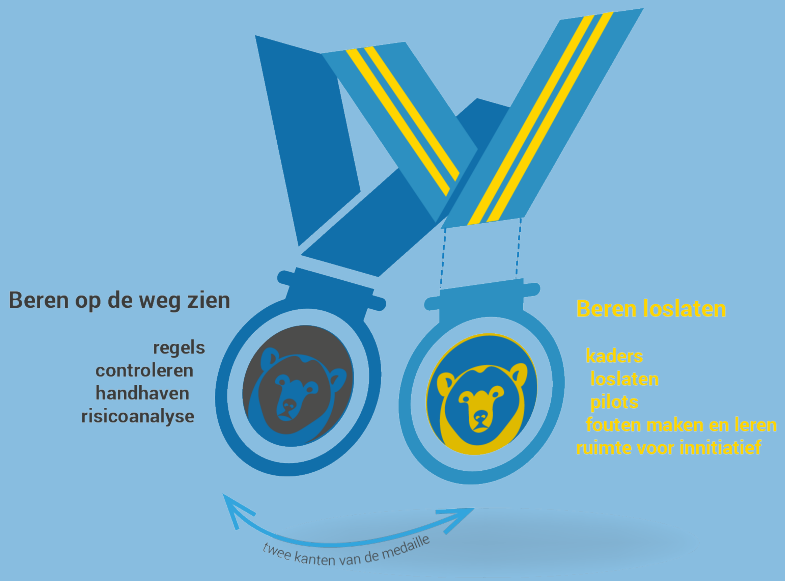
Als de regio er voor kiest om mensen maken de regio tot adagium te maken, hoe zorgen we er dan met elkaar voor dat we op een betekenisvolle wijze ruimte geven aan initiatieven?

‘Ik hoop dat de overheid zich ontwikkelt tot een overheid die luistert en de wens van de samenleving voorop stelt’, zegt Joze Deen. Jules Overmars van dorpsbelang Kraggenburg: ‘Help ons met ideeën, inspiratie en energie om ons dorp leefbaar te houden.’ Arianne is vol vertrouwen dat de overheid deze stap op termijn weet te zetten: ‘Het begint bij vertrouwen in de samenleving, dan kun je daadwerkelijk samenwerken op basis van gelijkwaardigheid, zonder hiërarchie.’ Is het tijd voor een opgefrist repertoire?

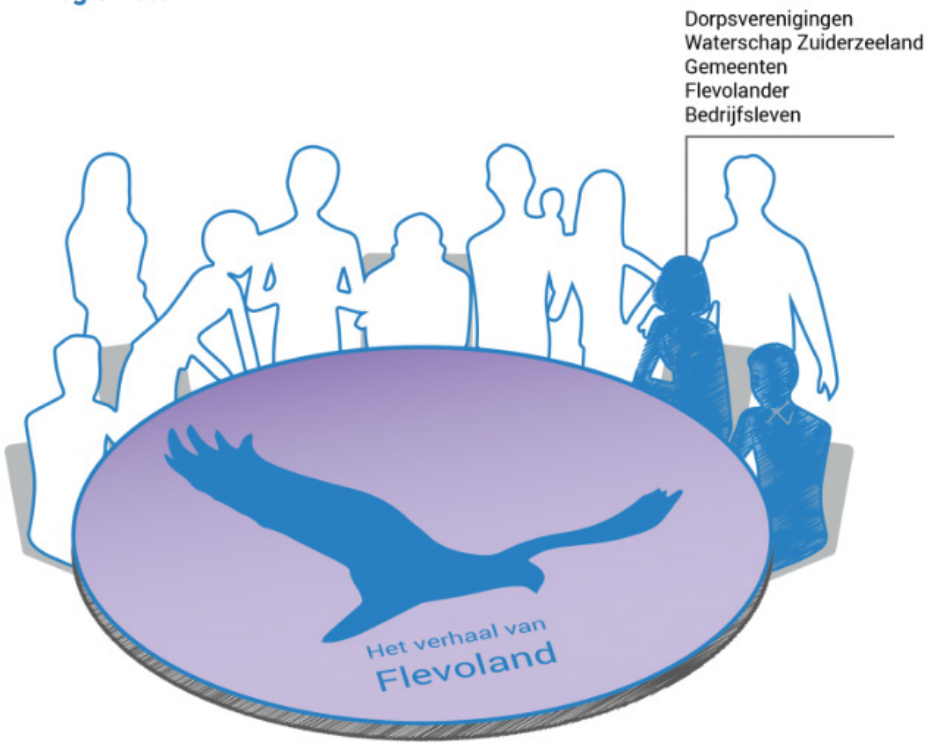
De medaille kent ook een keerzijde. Bij de concrete uitvoering merkt Ivonne dat soms het recht van de sterkste geldt. Dat mensen geen rekening houden met de effecten van hun plannen voor hun buren. Dan kijken initiatiefnemers weer naar de overheid en vragen om regulering. Dat is ook terecht: ‘De overheid heeft een regulerende rol. Ruimte voor initiatief betekent echter ook dat mensen weer zelf leren om mechanismen te bedenken om dat te voorkomen en minder hoeven terug te vallen op de overheid’, zo formuleert Ivonne heel precies. ‘Als samenleving zullen we daar keer op keer weer een balans in moeten vinden,’ vult Sjaak Kruis haar aan. Als het ergens kan, dan is het in Flevoland.

‘Overheid en samenleving kunnen in Flevoland op dezelfde stoel zitten’

Marc Witteman, oud-gedeputeerde

Regiometer

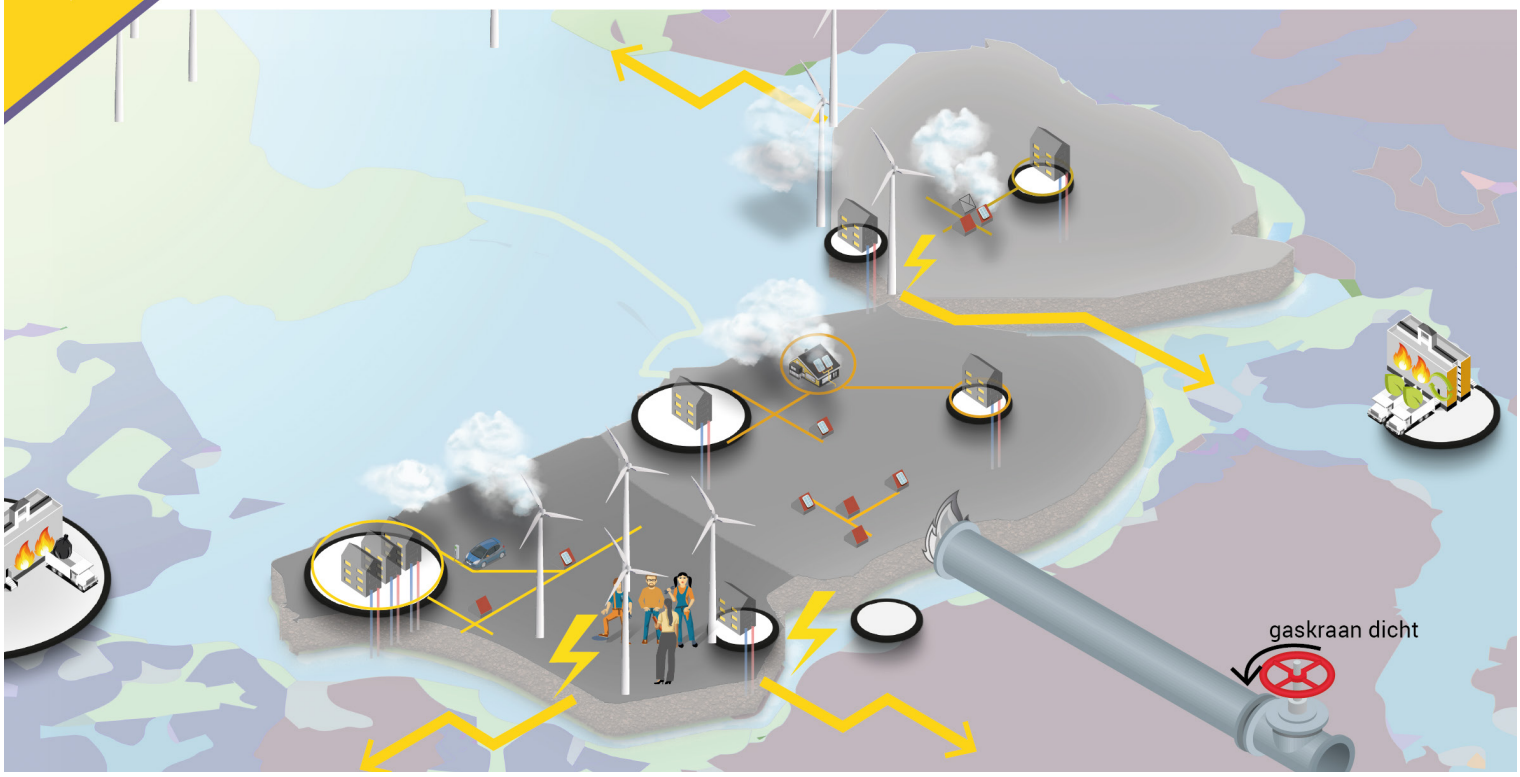

Regiometer
Wie zijn geïnteresseerd in de maatschappelijke opgaven?
De regiometer geeft een impressie van de partijen die in potentie mee kunnen doen en het aantal partijen dat al interesse heeft getoond. Dat aandeel is in kleur aangegeven.

Gespreksinzichten
Flevoland 3.0 (26-2-2016)
Perspectieven op Flevoland (20-4-2016)
Adjiedj Bakas (11-4-2016)

Meetup
Regiogesprekken

Duurzame energie

Perspectief

We staan aan de vooravond van een grote verandering richting een elektrische, fossielvrije en gasloze energievoorziening.

'We gaan naar een all electrical society', aldus Margot Weijnen, lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) en hoogleraar proces- en energienetwerken aan de TU Delft. Dat hebben we met elkaar afgesproken in het Nationaal Energieakkoord. Tijdens de regiobijeenkomsten werd duidelijk dat dat nog lang niet is doorgedrongen bij alle Flevolanders.

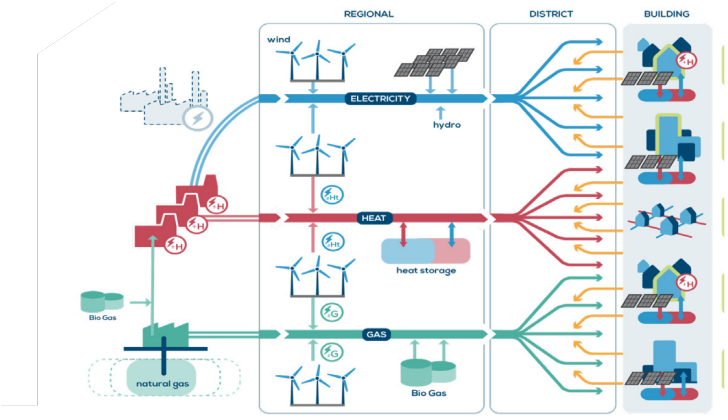
Andries Greiner, voorzitter van Bedrijfskring Lelystad: 'Er is geen discussie over de noodzaak van duurzame energie.' Dat werd tijdens de regiobijeenkomsten door inwoners wel herkend. De reactie was alleen vaak, dat doen we toch al. Waarop Andries Greiner stelt: 'De vraag is wat we nog meer en nog sneller kunnen doen.'

Van centraal naar decentraal

Momenteel wordt energie centraal geproduceerd en decentraal verbruikt. We zullen echter ook naar vormen gaan, waarbij energie vanaf verschillende plekken wordt toegevoegd aan het netwerk.

'Energie transporteren kost veel energie. Decentraal moet de voorkeur hebben', aldus Sylvain van Ligtenberg, directeur van Enodes.

> 'De vraag is wat we nog meer en nog sneller kunnen doen'
>
> Andries Greiner, voorzitter Bedrijfskring Lelystad

Energietransitie is een wisselwerking tussen centraal en decentraal bron: nvde.nl

Decentrale opwekking van (duurzame) energie vraagt ruimte voor opwekking en infrastructuur. Steeds meer zal energie tussentijds moeten worden opgeslagen. ‘Er is opslag nodig, veel opslag’, volgens Teun Bokhoven, voorzitter van de Duurzame Energie Koepel. Dit om teveel geproduceerde energie op te slaan, want we kunnen deze extra energie niet gelijk gebruiken.

‘De investeringen van nu moeten toekomstgericht zijn’

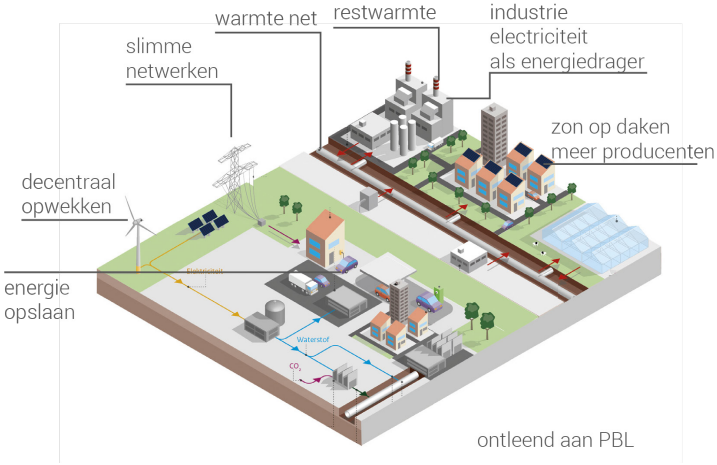
Diederik Dicou, De Nederlandsche Bank

Verdieping

Slimme netwerken

Het huidige systeem kan geen maatwerk leveren.
Het matchen van lokale vraag en aanbod vraagt om de introductie van slimme netwerken. Investeer daarom in meer kennis over slimme aansluitingen. Andrea Terbije, onderzoeker aan de Universiteit van Wageningen: ‘Probeer vanuit je positie als koploper duurzame energieproductie ook innovatiekoploper te worden. Zet niet alleen in op de productiekant, laat de innovatiekant niet onbenut.’

Investeringen in duurzame energie

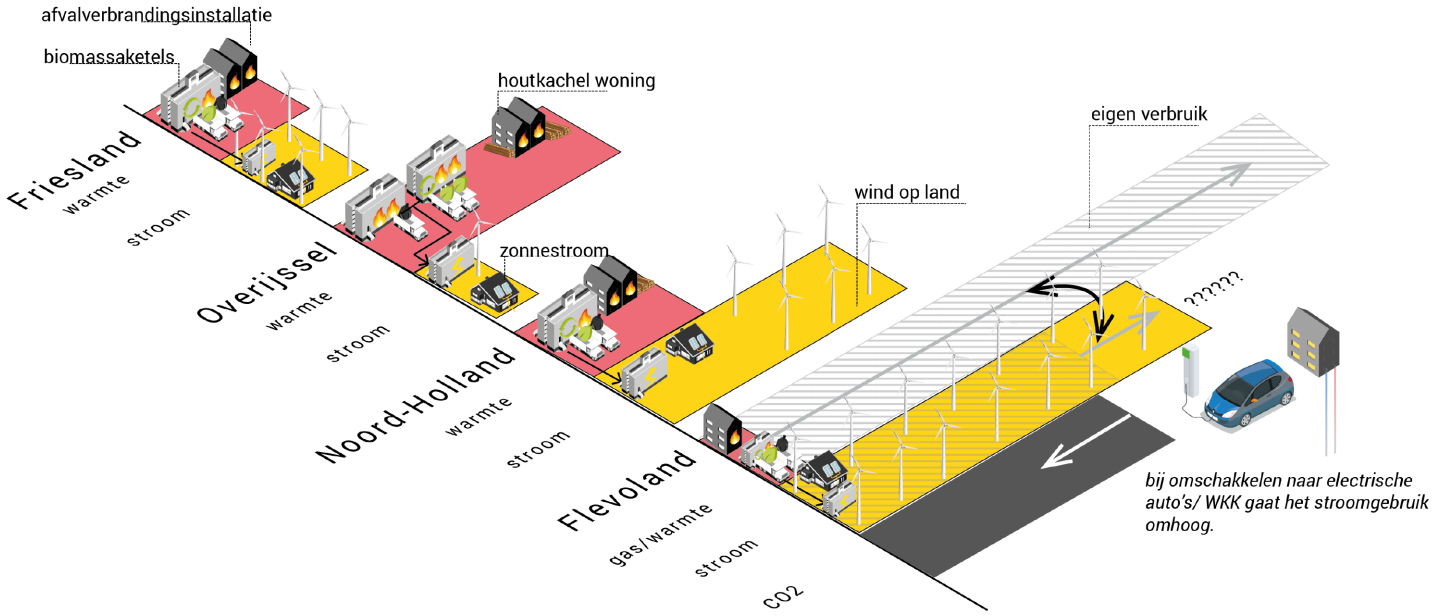
We moeten toe naar een duurzame energiemix, waarbij we verder kijken dan zon- en windenergie. Pier Vellinga, emeritus hoogleraar klimaatverandering en maatschappelijke implicaties, pleit tijdens de sessie over klimaat om hierbij alle beschikbare technieken in te zetten.

Flevoland speelt maar enkele troeven uit: om duurzaam te worden moeten alle opties verkend en toegepast worden (zon, biomassa, biogas, algenteelt, besparing etc.).

Wat je vervolgens doet, en op welke schaal, dat is een keuze van de politiek. Margot Weijnen, hoogleraar proces- en energienetwerken, benadrukt nogmaals dat het durven kiezen voor een helder perspectief beter is dan geen keuze maken.

‘Wat we gisteren (niet duurzaam) hebben gebouwd, moeten we vandaag eigenlijk al afschrijven’

Diederik Dicou, De Nederlandsche Bank

Onderscheid verbruik en opwekking en vergelijking met omliggende provincies
bron: klimaatmonitor.nl, Provincie Flevoland

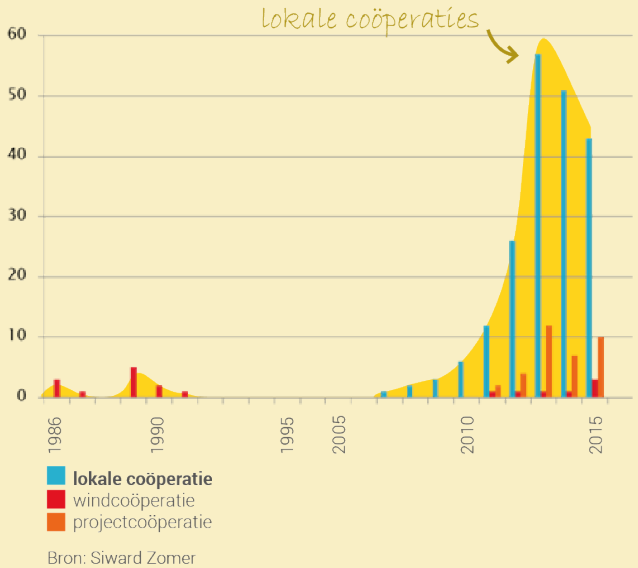
Uitdagingen

Het produceren van duurzame energie is niet meer voorbehouden aan de grote energiebedrijven. Zeker ook in Flevoland zijn en zullen particulieren en coöperaties steeds vaker het initiatief nemen. Binnen een energiecoöperatie mag iedereen meedoen. Hierdoor ontstaat een heel pluriform speelveld.

De uitdaging om van centrale opslagplekken naar decentrale energievoorzieningen te komen, vergt veel van organisaties, maar ook van de Flevolandse inwoners. Er zullen overal nieuwe aansluitingen moeten komen op slimme energienetwerken. Flevolander Jan Nieuwenhuizen: 'De energietransitie gebeurt toch wel. We moeten vooral kijken hoe iedereen mee kan gaan doen.'

'We hebben elkaar nodig voor het doorzetten van de energietransitie'

Jacqueline Cramer, ambassadeur van circulaire economie

Bron: Siward Zomer

Regiometer

Gespreksinzichten
Groene economie (29 maart)
Energizing Flevoland (6 april)

Meet-ups
Regiogesprekken

Landbouw: meerdere smaken

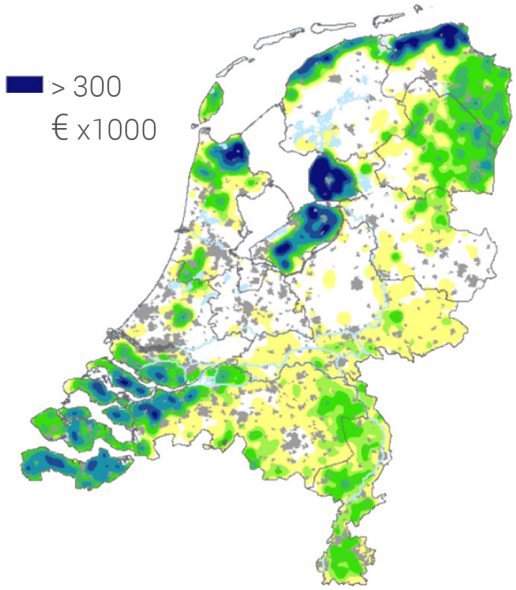
Perspectief
Als je de Stichtse Brug over komt, dan kijk je uit over het Mekka van de Nederlandse landbouw, is vol trots gezegd tijdens een gesprek in Emmeloord.

‘Nederland en Flevoland in het bijzonder is al koploper en heeft een voorsprong op de rest van de wereld’

Aalt Dijkhuizen, topsector landbouw

De Nederlandse landbouw, Flevoland voorop, heeft zich stevig in de mondiale landbouwtop genesteld. We hebben de kennis en techniek in huis om ook in de toekomst een leidende rol te spelen.

Toplandbouw was de oorspronkelijke titel van dit perspectief. ‘Hoezo toplandbouw?’, kregen we terug uit het gebied. ‘We lopen al jaren achter de feiten aan.’ Dé Flevolandse landbouw bestaat niet: grootschalig, biologisch, duurzaam, ketenverlenging. Het is er allemaal, naast elkaar, zo bleek uit de interviews. Daarom: ‘meerdere smaken’ als nieuwe naam voor dit perspectief.

Standaard opbrengsten per km^2; hoogste in de jonge polders
bron: LEI Wageningen UR

Verdieping

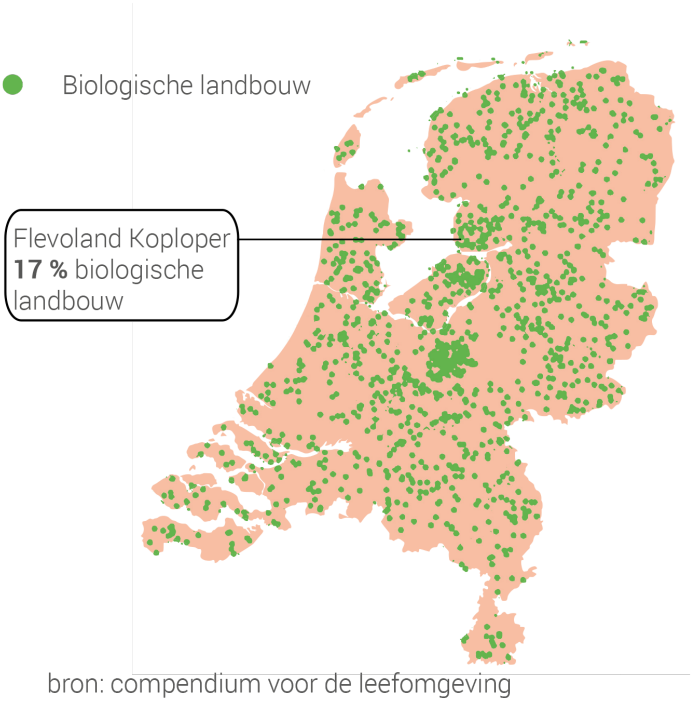
Intensief of divers?

Gedreven door subsidies en hoge grondprijzen hebben veel boeren jarenlang ingezet op efficiëntie en kostenreductie. De Flevolandse grondhonger lijkt nog niet gestild: ‘De prijs van de landbouwgrond is de afgelopen 10 jaar verdubbeld,’ zegt Henriette Meinsma, makelaar in de Noordoostpolder. Grondruil om de efficiëntie te verhogen slaat niet aan bij agrariërs, constateert haar collega Meindert Huizinga.

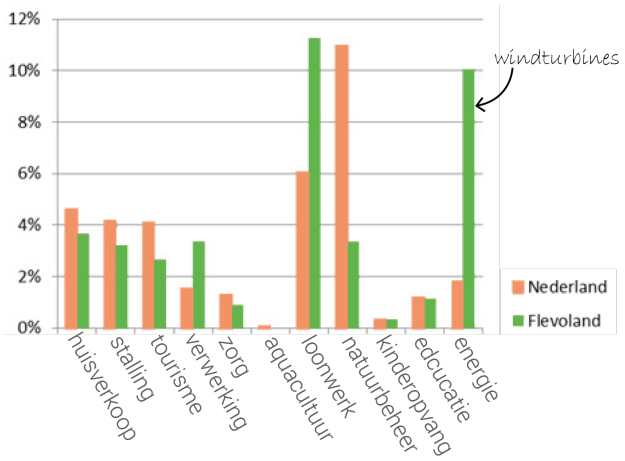
De hoge grondprijzen maken dat er geen fouten meer gemaakt mogen worden. ‘Alles wat gezaaid wordt, moet renderen’, zegt Arnold Michielsen van de LTO. Boeren moeten om die reden hun grond koesteren, duurzaam beheren. Tegelijkertijd gaan ze risico’s mijden en stoppen ze met innoveren. Tijdens diverse interviews klonk het signaal, dat een groeiende groep niet meer mee kan in deze ‘ratrace’. Ze zijn op zoek naar een alternatief. Door kortlopende contracten en hoge prijzen wordt er intensief geoogst, maar niet geïnvesteerd bleek tijdens een gesprek met Rob ter Haar, agrariër in Lelystad.

Heel bewust kiest een groep van agrarische ondernemers voor een meer kleinschalige aanpak, gericht op de omgeving en kwaliteitsverhoging en niet alleen op productieverhoging. ‘Er ligt een grote kans om de biologische landbouw te professionaliseren’, zegt Ter Haar. ‘In de biologische landbouw staan de agrariërs nog sterk ten opzichte van de afnemers en supermarkten.’

Een ander deel van de landbouwbedrijven richt zich op niet agrarische activiteiten zoals natuur- en landschapsbeheer. ‘Het Flevolandse Agrarisch Collectief is opgericht met de professionele uitvoering van het agrarisch natuurbeheer als doel’, vertelt Coby Dekker, de voorzitter. De Flevolandse windverenigingen bestaan hoofzakelijk uit agrariërs die willen investeren in windenergie. Educatie en recreatie vinden ook steeds vaker plaats op het erf, met de Noordoostpolder voorop. Ook verkort een deel de keten door producten op het eigen erf te verwerken en deze rechtstreeks af te zetten bij de consument.

bron: compendium voor de leefomgeving

bron: CBS

‘We willen de ‘regelruimte’ om zelf keuzes te maken op ons eigen erf’

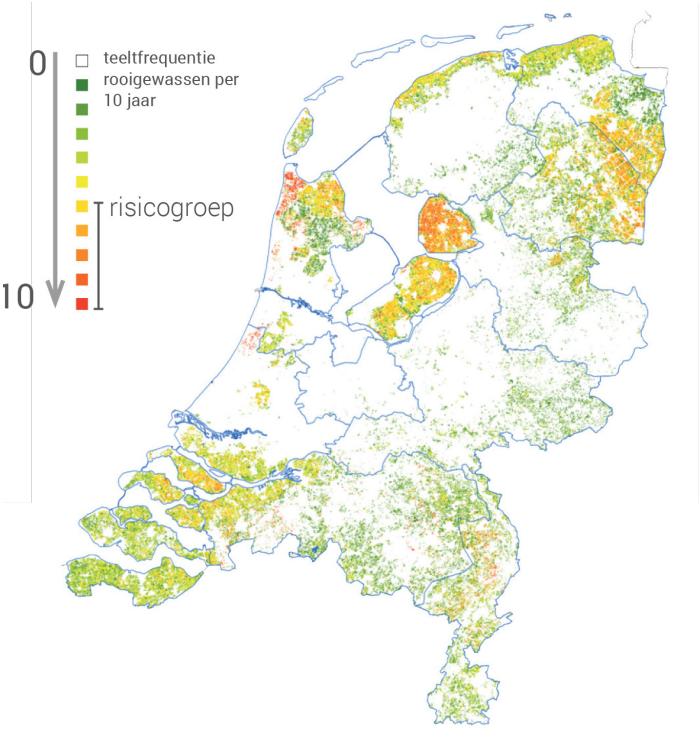
Meetup Dronten

Richting de toekomst

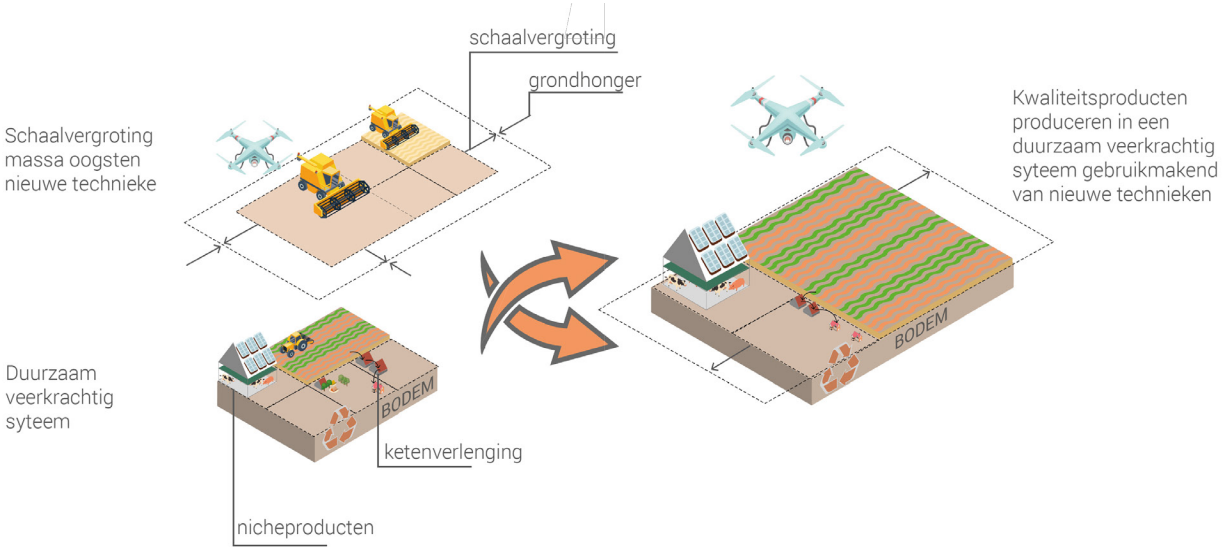
‘Volle grondgroente, gezonde voeding (biologisch), bollen, zaai- en pootgoed daar kunnen we ons imago op bouwen’, zegt Coby Dekker van het Flevolands Agrarisch Collectief.

‘Profileer Flevoland als de moestuin van Noordwest-Europa’. Versterk zo ook je regionale economie door te investeren in verwerking en logistiek. Dit biedt ook kansen om de relatie tussen stad en platteland te versterken, bepleitte Ernest van den Boezem, praktijkdocent landbouw aan het CAH Vilentum, bevlogen tijdens de meetup in Dronten.

Duurzaam bodembeheer is in potentie de trekker van de Flevolandse landbouw. ‘Speel met lokale kringlopen en precisielandbouw en keer de negatieve ontwikkeling van de Flevolandse bodem’, stelt Conny Dekker van het Waterschap Zuiderzeeland. Arnold Michielsen van de LTO: ‘Het is tijd voor gemengd bedrijf 2.0.’ Organiseer de wisselwerking tussen boer en onderzoek, bijvoorbeeld door het opzetten van proeflocaties bij boeren, zo hebben we verschillende keren beluisterd.

Korrelatie rooifrequentie en bodemstructuur, bron: RVO

Uitdagingen

Het ziet er ook op lange termijn goed uit voor de landbouw. Er is wel behoefte aan richting. De tijd van nog meer van hetzelfde lijkt voorbij. Kwalitatief hoogwaardige producten hebben de toekomst. ‘Een groeiend aantal afnemers eist kwaliteit’, volgens Hedwig Boerrigter van Stichting Veldleeuwerik. ‘Kwaliteit betaalt zich uit.’

Edo Gies van Alterra ziet dat overal in Nederland zich vergelijkbare trends voordoen in het landelijk gebied, dus ook in Flevoland. De uitdaging is om in Flevoland met elkaar tot keuzes te komen: welke trends en bewegingen willen we met elkaar versterken en hoe willen we ons profileren? Daarbij is er ruimte voor meerdere smaken.

Het antwoord op deze vraag moet uit de sector zelf komen en de bewoners van het landelijk gebied. ‘Als het wenkende perspectief geschetst wordt, gaan mensen proberen dat te verbeteren. Denk met boeren na hoe je dat wil doen en welke doelen je wil bereiken’, zo stelt Hedwig Boerrigter. Benut het aanwezig menselijke kapitaal. ‘Er is een vrij grote groep hoogopgeleide vooruitstrevende boeren in Flevoland die veel innoveren op hun bedrijf’, zegt Coby Dekker. Er is experimenteerruimte nodig om duurzamer en verantwoordelijker te kunnen produceren. Er is ruimte voor meerdere smaken.

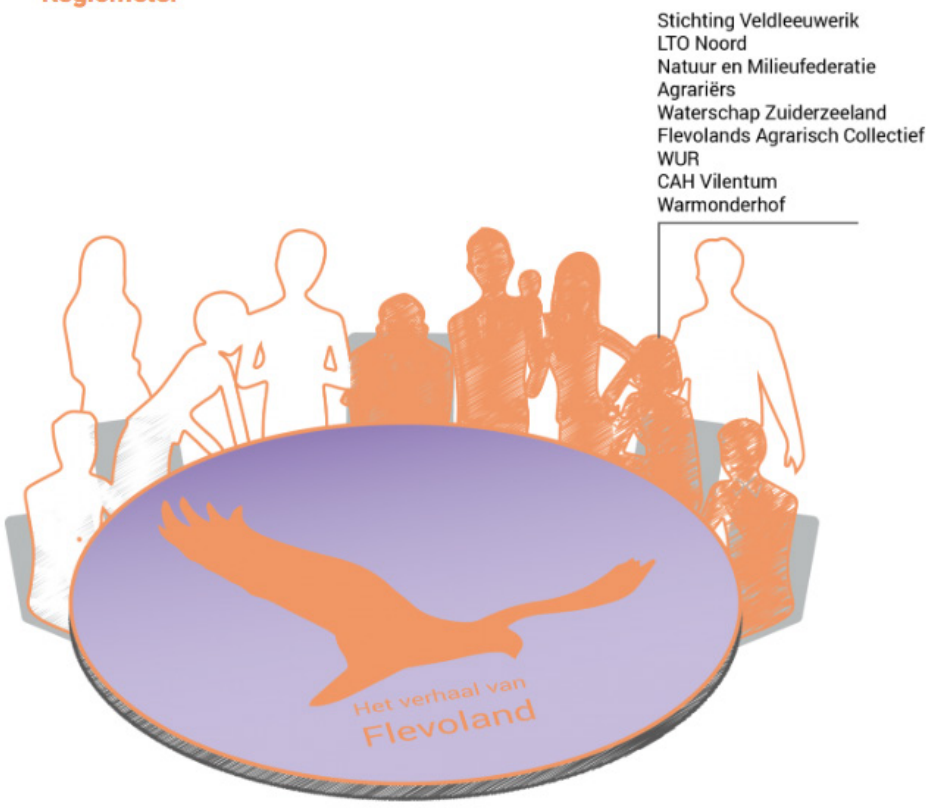
‘Landbouw is de enige sector die zeker is van groei’

Aalt Dijkhuizen, topsector landbouw

‘We weten zelf heel goed wat we willen, dat bepaalt de overheid niet voor ons’

Joze Deen van Dorpsbelangen Marknesse

Regiometer

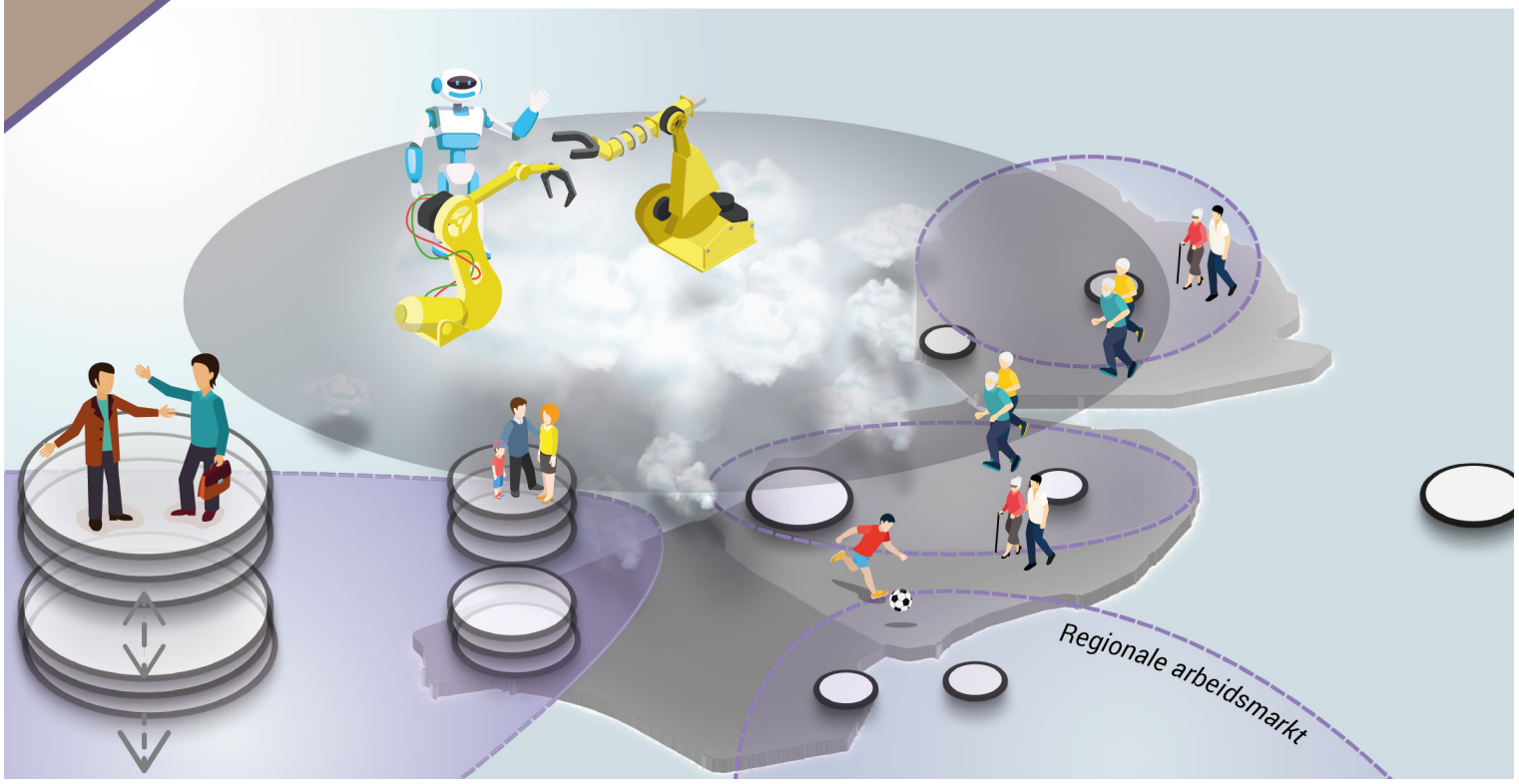

Regiometer
Wie zijn geïnteresseerd in de maatschappelijke opgaven? De regiometer geeft een impressie van de partijen die in potentie mee kunnen doen en het aantal partijen dat al interesse heeft getoond. Dat aandeel is in kleur aangegeven.

Gespreksinzichten
Ruimte voor voedsel (17-3-2016)
De gezonde provincie (6-4-2016)
Leefbaar landelijk gebied (8-4-2016)

Meet-ups
Regiogesprekken

Krachtiger samenleving

Perspectief

Technologische ontwikkelingen vinden sneller plaats dan ooit. Daardoor ontstaan en verdwijnen er banen. Dit biedt kansen. Tegelijkertijd is er alertheid nodig voor een groeiende groep van nu al 1 miljoen mensen, die moeite heeft om mee te bewegen met deze digitale ontwikkelingen, aldus Monique Kremer, bijzonder hoogleraar Actief Burgerschap aan de UvA. Adjiedj Bakas, trendwatcher des Vaderlands: 'Van alle banen die in 1920 bestonden, is zeker 80% verdwenen.'

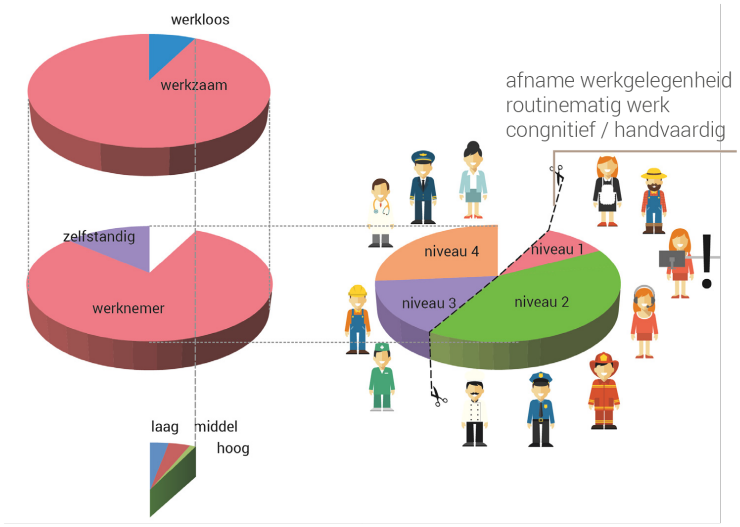
Vooral de lager opgeleide middenklasse die in Flevoland ruim voorhanden is, is gevoelig voor dit soort werkloosheid volgens het CPB. Mensen die werkloos zijn hebben gemiddeld gezien een slechtere mentale gezondheid, dan zij die wel een baan hebben. Het zorgt ervoor dat mensen een (mentale) deuk oplopen, stelt hoogleraar arbeidsparticipatie, Roland Blonk, in zijn onderzoek.

In de toekomst zal daarom de beweging richting een inclusieve arbeidsmarkt doorzetten, waarbij mensen zoveel mogelijk en duurzaam meedoen, beweert Onno Vermooten, directeur werkbedrijf Lelystad. Niet kijkend naar beperkingen, maar naar mogelijkheden. Inclusiviteit in de samenleving is belangrijk. Dat kan door betaald of onbetaald werk. 'Meedoen is in essentie de krachtige samenleving', aldus Fred Nilsen, beleidsmedewerker onderwijs en arbeidsmarkt gemeente Lelystad.

'Meedoen is in essentie de krachtige samenleving'

Fred Nilsen, beleidsadviseur onderwijs en arbeidsmarkt gemeente Lelystad

Verdeling insiders en outsiders (bron: Provincie Flevoland)

‘Van alle banen die in 1920 bestonden, is zeker 80% verdwenen’

Adjiedj Bakas, trendwatcher des Vaderland

Verdieping

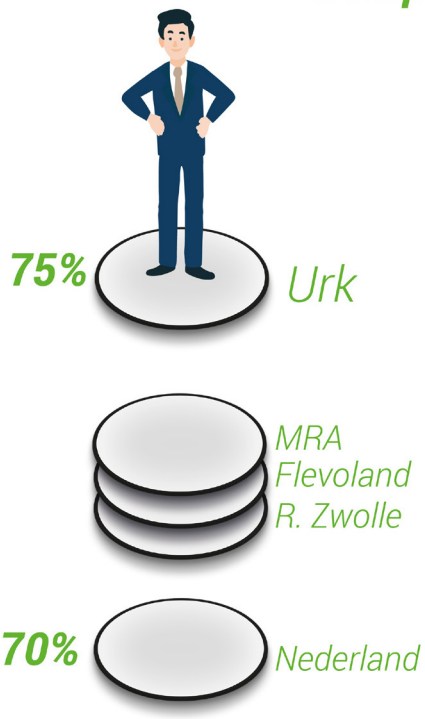
Flevolandse context

Het regionaal schaalniveau is bij uitstek geschikt om ‘mee-doen’ hands-on op een laag schaalniveau aan te pakken. Peter de Vreede, directeur van het Centraal Maatschappelijk Ontwikkelcentrum: ‘Een krachtige samenleving bouw je op buurt- en wijkniveau; mensen moeten hiermee zelf aan de slag.’

Urk is eerder al aangewezen als voorbeelddorp van een krachtige samenleving. Het Urker ‘model’ is niet te kopiëren. Het is ontstaan in een unieke setting. Je kunt er wel van leren, maar je kunt het niet forceren. Gun het de tijd om het te laten ontstaan, is het advies vanuit Urk aan de rest van Flevoland.

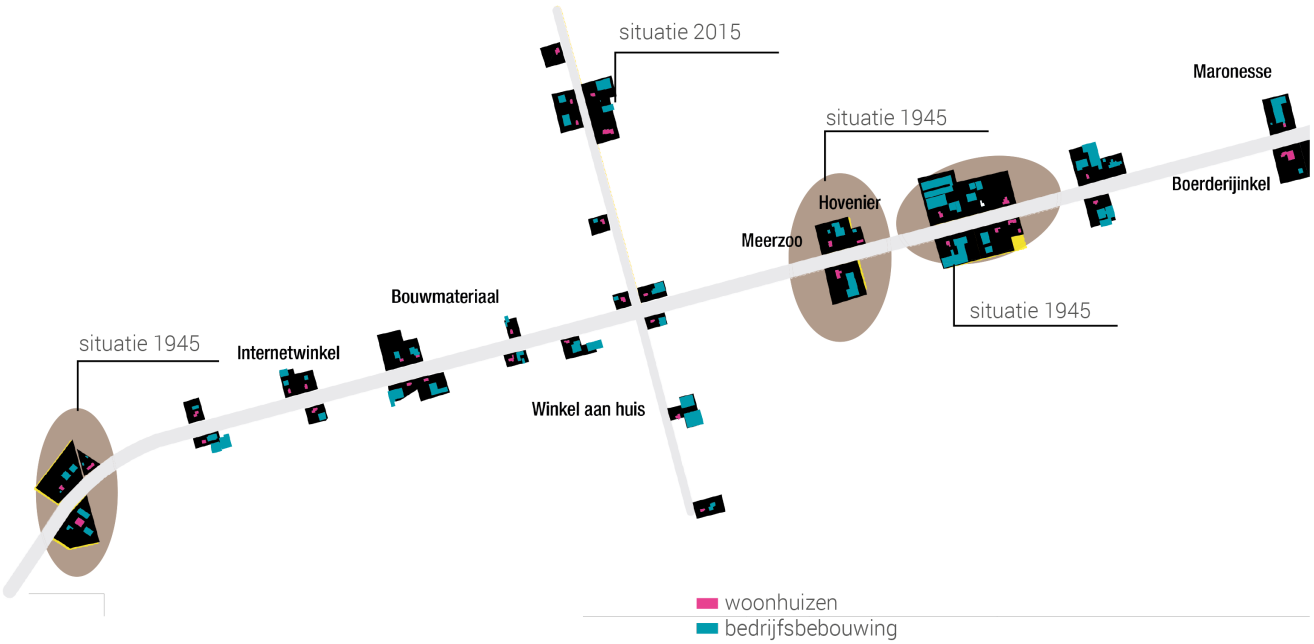
‘Gun het de tijd om het te laten ontstaan’

Meetup Urk

Urk als voorbeeld van een krachtige gemeenschap

Burgermeester Pieter van Maaren ziet Urk als een voorbeelddorp om te laten zien hoe een krachtige samenleving eruit ziet: “De Urkers hebben oog en oor voor elkaar.” Volgens van Maaren geldt dan ook niet de krachtige, maar de Urker-samenleving.

Communityvorming Steenwijkerweg: Het landelijk gebied is de afgelopen jaren uitgegroeid tot een ***'meltingpot'*** van diverse ondernemingen. Initiatieven van burgers en bedrijven brengen oplossingen voor lokale problemen.
bron: Polderlab

Uitdagingen

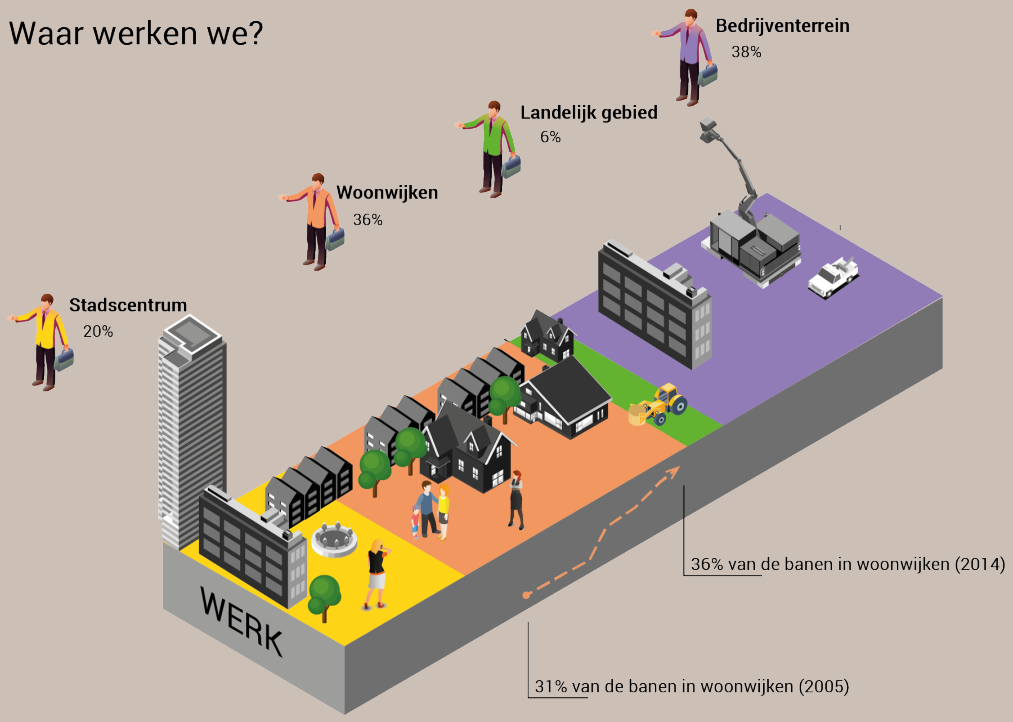
‘Meedoen’ organiseer je niet provinciebreed. ‘Meedoen’ in Lelystad en Almere is van een andere orde dan ‘meedoen’ in het landelijk gebied.

‘In Almere en Lelystad hebben we last van grote stedelijke problematiek: meer mensen in de bijstand dan mensen aan het werk’, aldus Onno Vermooten, directeur werkbedrijf Lelystad. Er is meer nodig dan beroepsscholing om weer mee te doen. ‘Sociaal ondernemerschap ontwikkelen is belangrijk: wat ga je betekenen voor de samenleving?’, aldus Anneke Goudswaard, lector nieuwe arbeidsverhouding, Windesheim Flevoland. Het gaat ook om inzetten op het belang van persoonlijke vorming en deelname aan de maatschappij. Hoe organiseer je dat?

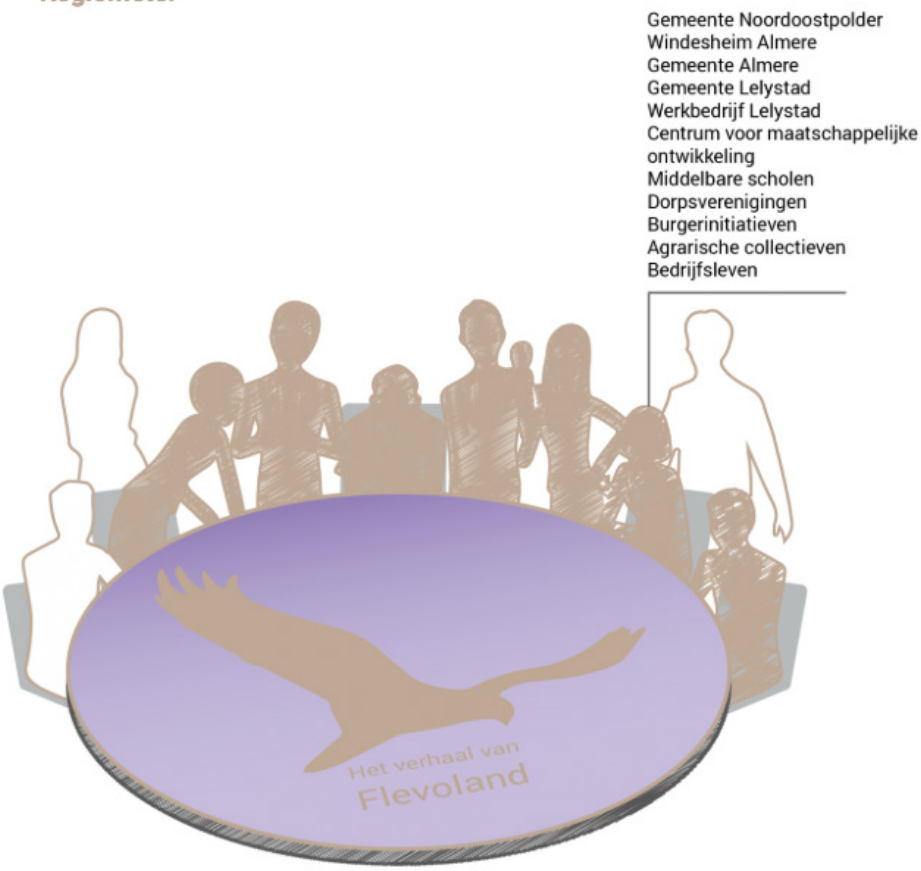
In de dorpen zien we een hele andere uitdaging. Daar zien we al mooie voorbeelden van krachtige samenlevingsvormen. ‘In Rutten hebben we bijvoorbeeld met 100 mensen een nieuwe visie gemaakt voor de toekomst. Laat ons zelf de toekomstplannen van ons dorp maken’, bepleit de voorzitster van dorpsbelangen Rutten. Hoe zorg je ervoor dat hiervoor ruimte is?

‘Sociaal ondernemerschap ontwikkelen is belangrijk: wat ga je betekenen voor de samenleving?

Anneke Goudswaard, lector nieuwe arbeidsverhouding, Windesheim Flevoland

Regiometer

Regiometer
Wie zijn geïnteresseerd in de maatschappelijke opgaven?
De regiometer geeft een impressie van de partijen die in potentie mee kunnen doen en het aantal partijen dat al interesse heeft getoond. Dat aandeel is in kleur aangegeven.

Gespreksinzichten
Trek naar de stad (23-3-2016)
Leefbaar landelijk gebied (8-4-2016
Adjiedj Bakas (11-4-2016)
Interview met Arbeidseconoom Joop Schippers
Interview met Monique Kremer Bijzonder hoogleraar Actief Burgerschap

Meet-ups
Regiogesprekken